

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Faktory vietnamské migrace do České republiky
Factors of Vietnamese Immigration to the Czech Republic

Student: Jaroslav Polzer
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Michaela Tichá

Ostrava

Zadání bakalářské práce

Student: **Jaroslav Polzer**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Faktory vietnamské migrace do České republiky**
Factors of Vietnamese Migration to the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Zahraniční migrace
  3. Migrace z Vietnamu do roku 1990
  4. Analýza faktorů migrace z Vietnamu do České republiky
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

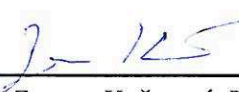
DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v České republice: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.
HLAVATÁ, Lucie. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7106-965-2.
ZIMMERMANN, Klaus F. a Thomas K. BAUER, eds. *The Economics of Migration: Volume I, The Migration Decision and Immigration Policy*. Cheltenham: Edward Elgar, 2002. ISBN 1-85898-756-3.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Michaela Tichá**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 10.5.2012

Jaroslav Polzer

Rád bych tímto poděkoval Ing. Michaele Tiché za odbornou pomoc při vedení a zpracování této bakalářské práce, konzultace, podnětné a cenné připomínky, které mi byly poskytnuty v průběhu jejího vypracování.

„Ăn cây nào phải rào cây ấy.“
„Chraň strom, který ti dává ovoce.“
Vietnamské přísloví

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
2. ZAHRANIČNÍ MIGRACE	6
2.1. Definice a vymezení zahraniční migrace	6
2.2. Typologie migrace	8
2.3. Historické vymezení zahraniční migrace	10
2.4. Faktory migrace	11
2.5. Teorie migrace	13
2.5.1. Teorie mikroekonomická.....	14
2.5.2. Teorie makroekonomická	14
2.5.3. Nová teorie migrace.....	14
2.5.4. Teorie dvojího pracovního trhu	15
2.5.5. Teorie světových systémů (World systems theories)	15
2.5.6. Teorie sítí	15
2.5.7. Teorie migračních systémů.....	16
2.5.8. Historicko-strukturalistický přístup	16
3. MIGRACE Z VIETNAMU DO ROKU 1990	17
3.1. Vietnam – politická a hospodářská historie	17
3.2. Vietnamsko-české vztahy.....	22
4. ANALÝZA FAKTORŮ MIGRACE Z VIETNAMU DO ČESKÉ REPUBLIKY	28
4.1. Migrace po roce 1989.....	28
4.2. Analýza dotazníkového šetření	31
4.2.1. Vzdělání ve vietnamské komunitě.....	40
4.2.1. Důvody příjezdu a práce v ČR.....	41
4.2.2. Návštěvnost Vietnamu a vztahy s Čechy.....	43
5. ZÁVĚR	44

ZDROJE.....	46
SEZNAM ZKRATEK	48
PROHLÁŠENÍ	
SEZNAM PŘÍLOH	
JEDNOTLIVÉ PŘÍLOHY	

1. ÚVOD

V dnešní době jako nikdy předtím se stále častěji setkáváme s otázkou národnostních menšin a jejich pobytu na našem území. Naše averze k nim by mohla pramenit z neznalosti, toho odkud a proč přichází. Problematika mezinárodní migrace je fenoménem s mezinárodním významem. Jeho dopady můžeme spatřovat ve všech oblastech hospodářského, společenského a politického života. S rozšiřováním tohoto fenoménu přichází situace, kdy s pozitivními dopady přichází také negativa, především nelegální migrace (zločinnost). Naopak, pozitivum migrace můžeme vidět jako jeden z nástrojů pro řešení nepříznivého demografického vývoje, a také stárnutí obyvatelstva. Vietnam spolupracuje s Českou republikou více než 60 let a komunita Vietnamců je jedna z nejpočetnějších u nás a vytváří tak samostatnou společnost.

Cílem práce je osvětlit důvody příchodu Vietnamců a Vietnamek do České republiky a zmapovat historii a současnost této komunity u nás.

V první kapitole se seznámíme s obecnou problematikou světové migrace, vysvětlíme si některé základní pojmy a teorie, podle kterých fungují migrační pochody. Osvětlíme si historii i současnost světové migrace. Dále jsou v ní vymezeny příčiny, které mezinárodní migraci vyvolávají.

Další část této práce bude věnována politické a hospodářské historii Vietnamu a také se podíváme na dlouhodobou spolupráci České republiky a Vietnamu. Určíme základní historická data, která ve spolupráci těchto dvou republik určovala i současné vztahy. Migrační procesy před sametovou revolucí v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci utvořily základ pro současníky. Pomoc byla závislá především na poskytnutí vzdělání a praxe Vietnamcům a následné uplatnění našich výrobních postupů pro dosažení cílů ve Vietnamu.

Konečně v poslední kapitole bude naplněn hlavní cíl práce a to pomocí vyhodnocení dotazníkového šetření, které zjišťuje některé charakteristiky vietnamských migrantů v ČR. Metody výběru souboru a metody použité při vyhodnocení si přiblížíme podrobněji v kapitole 4. V závěru přistoupíme ke konečnému zpracování výsledků a jejich interpretaci.

2. ZAHRANIČNÍ MIGRACE

Pro pochopení zahraniční migrace v globálních souvislostech je potřeba znát základní charakteristiku migrace a některé pojmy, které se ve spojitosti s migrací objevují. V současnosti existuje řada různých přístupů k teorii migrace. Cílem této kapitoly bude popsat základní pojmy a aspekty, které se vážou k migraci, dále nastínit historický vývoj světové migrace, aby bylo možné pochopit ji v širších souvislostech.

2.1. Definice a vymezení zahraniční migrace

Globalizace je spontánní, neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému (Dlouhá, Dlouhý, Mezřický 2006). Právě integrace v jediný systém, a nejen ten ekonomický, ale také kulturní, informační a sociální přispívá mezinárodnímu pohybu lidského kapitálu.

Migraci lze chápat jako mechanický pohyb osoby nebo skupiny osob, a to buď přes mezinárodní hranici, nebo v rámci státu. Jedná se o pohyb obyvatelstva, který zahrnuje jakýkoliv druh pohybu osob, bez ohledu na jeho délku a příčiny. Zahrnuje migrace uprchlíků, vysídlených osob, ekonomických migrantů a osob stěhujících se pro jiné účely, včetně sloučení rodin (International Organization for Migration, 2011). Migraci jako společenský jev lze zkoumat v několika rovinách a z různých pohledů jako demografie, sociologie, ekonomie, politologie či historie.

Základním hlediskem je dělení na migraci dobrovolnou a vynucenou. Při podrobnějším zkoumání se ale migrace dobrovolná může lehce přesunout do nucené. Představme si člověka, který díky ekonomické situaci ve své zemi nedokáže najít práci, a tak nuceně – dobrovolně migruje za lepšími podmínkami.

Migrace dobrovolná – zahrnuje případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem studia, sjednocení rodiny, zaměstnání či z jiných důvodů osobního charakteru.

Vynucená migrace – představuje vyhnutí se pronásledování, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce (Ministerstvo vnitra, 2008).

Z hlediska prostorového lze definovat další rozčlenění migrace. Je to tedy migrace *vnitřní a vnější*. O vnitřní hovoříme při stěhování malých skupin či jednotlivců například za pracovními místy, lepšími politickými podmínkami nebo lepšímu životnímu prostředí v rámci geograficky vyměřeného území. O vnější pak v souvislosti se zahraniční migrací, která probíhá mezi autonomními státy.

Na mezinárodní úrovni nenalezneme žádnou všeobecnou přijímanou definici migranta. Termín migrant byl obvykle používán pro pokrytí všech případů, kdy bylo rozhodnutí přesídlení učiněno svobodně. Migrant se stěhuje do jiné zemi nebo regionu, aby se zlepšilo jeho osobní pohodlí. OSN definuje migranta jako jedince, který pobývá v cizině déle než jeden rok bez ohledu na příčiny dobrovolně nebo nedobrovolně. V rámci takovéto definice se ti, kteří cestují na kratší dobu, jako jsou turisté a podnikatelé, nemohou považovat za migranty. Nicméně někoho za krátkodobé migranty považovat můžeme. Jsou to například sezónní zemědělní pracovníci, kteří cestují na krátkou dobu za prací. Statistiky uvádějí, že na světě je celkově více než 3% obyvatel v daných zemích migrantů (International Organization for Migration, 2011). To nás přivádí k dalšímu vymezení.

Tři základní typologie migrantů jsou:

- a) emigrant
- b) imigrant
- c) reemigrant

Emigranty označujeme ty, kteří se rozhodli pro trvalý pobyt v zahraničí, nebo podle hodnocení OSN vycestovali za hranice na více než jeden rok z domácí země. Součtem všech emigrantů dostaneme míru emigrace, což je počet jedinců, kteří se z této populace odstěhovali za určitou jednotku času (jeden rok). Imigrace je naopak počet jedinců, kteří se do domácí země za určitou časovou jednotku přistěhovali. Imigrant je tedy člověk, který se do hostitelské země přistěhoval například za účelem studia, práce apod. Reemigrant je označení pro emigranta, který se vrátil zpět do domácí země (International Organization for Migration, 2011).

2.2. Typologie migrace

Velké množství různých pohybů obyvatel nutí k jasnějším definicím v této oblasti. Rozčlenění migračních procesů nám pomáhá snáze pochopit problematiku. V různé literatuře se objevují různé přístupy k členění.

Obecně lze ale rozdělit migraci podle klasického členění na čtyři kategorie (Rystad, 1992).

1. Permanentní migrace (Permanent migration)
2. Pracovní migrace (Labormigration)
3. Migrace uprchlíků (Refugeemigration)
4. Ilegální migrace (Illegalmigration)

Legálně administrativní členění je také jedním ze způsobů rozdělení migrantů (Rogers, 1992).

1. Legálně přijatí imigranti – jsou ti, kteří jsou hostitelskou zemí přijati a očekávají, že se zde usadí natrvalo. V tomto statusu jsou také lidé, kteří se do hostitelské země přistěhují za účelem sloučení rodiny.
2. Pracovní migrace (doložená řádnými dokumenty) – v této skupině jsou zahrnuti pracovníci (neškolení), kteří mají na území hostitelské země uzavřenou smlouvu na dobu určitou (obvykle 2 až 5 let). Druhá skupina zde zahrnutá jsou pracovníci odborní, ve většině případů vysláni nadnárodní firmou k plnění specializovaných úkonů.
3. Ilegální migranti – většinou jsou to také lidé migrující za prací, ale s tím rozdílem, že jejich pobyt není podložen řádnými dokumenty. Ilegální migranti jsou lidé, jejichž pobyt mohl nebo nemusel být schválen vládou hostitelské země. Při přísných opatřeních týkajících se zahraniční migrace se míra ilegální (nezadokumentované) migrace zvyšuje. Na trhu práce jsou ale kvůli výhodám spojeným s menšími výdaji od zaměstnavatelů vyhledávanou pracovní silou. Nelegální migranti totiž neuplatňují nároky na dovolenou, pracují o víkendech a nežadají příplatky.

4. Žadatelé o azyl - osoby, které překračují státní hranice a žádají o přiznání postavení uprchlíka na základě politické, etnické či náboženské diskriminace nebo persekuce.
5. Uprchlík – je osoba, která je definována na základě dokumentu vydaným OSN v roce 1951 (Valné shromáždění OSN). Lidé, kteří se díky opodstatněnému strachu z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, členství v určité sociální skupině nebo politickému názoru nacházejí mimo území své země.

Rozlišovat v oblasti migrace můžeme dále podle několika kritérií, které mohou rozlišovat migraci podle místa, času, důvodu a příčiny migrace. Gonzalez (1961) definoval pět základních typů migrace: sezónní, dočasně nesezónní (temporary non-seasonal), opakující se, nepřetržitou (continuous) a permanentní; později přidává ještě šestou kategorii, a to migraci zapříčiněnou nějakým konfliktem. Ovšem při této kategorizaci migrace podceňuje fakt, že migrace (především vnější) není jen jednosměrná a definitivní.

Zajímavou formou migrace, kdy dochází k pohybu pracovní síly na mezinárodním trhu práce, je tzv. brain drain (odliv mozků). Některé rozvojové země v tomto pohybu vidí hrozbu pro další vývoj. Ve zkratce se jedná o odchod kvalitní a kvalifikované pracovní síly za lepšími mzdovými podmínkami. Špatné podmínky nejsou jen v budoucích vyhlídkách, ale také v přítomnosti, můžeme vidět, že lidé využijí vzdělání v domácí zemi a pak jako vzdělaná třída odchází jinam, domácí země tak trátí hned dvakrát. Zajímavá jsou také opatření domácích zemí v prosazování protekcionistického přístupu k redukci a kompenzaci ztrát z odlivu mozků. V takových případech může docházet k vyššímu zdanění příjmů u cizincův hostitelských zemích. Analogicky k tomuto jevu lze mluvit o takzvaném brain gain. Tento jev je znatelný hlavně v rozvinutých zemích, kdy lidé využívají lepší a rozvinutější trh práce a také lepší formy vzdělání (Stojanov, Novosák 2008).

2.3. Historické vymezení zahraniční migrace

Migrace jako taková provází lidstvo napříč jeho historií. K migraci docházelo již před příchodem moderní civilizace, tak jak ji známe dnes. Před tisíci lety také lidé opouštěli zabydlené domovy, kde trávily předchozí generace své životy a stěhovaly se za lepšími podmínkami, které pro tu část svého života potřebovaly. Potrava a základní lidské potřeby hnaly člověka poznávat neprobádaná území. Dnes se spíše potýkáme se situací, kdy se lidé stěhují do zahraničí kvůli ekonomické, ale nezdědka také kvůli politické situaci v domácí zemi.

Na počátku byla základní lidská potřeba – vůle po přežití. Lidé se vydávali z původních osad, které byly již nevhodné pro život ve skupině více lidí. Tak se postupem času dostali do všech koutů světa a začali tam svůj nový život. Toto trvalo ale tisíce let a celkově se lidé po Zemi pohybovali velmi pomalu. V rámci kontinentů se setkáváme s trvalými změnami lidských útočišť. Jako nejznámější příklad může sloužit období nazývané jako stěhování národů na přelomu starověku a středověku. Milníkem globální, poměrně rychlé a opravdu silné migrační vlny byl bezesporu rok 1492, který je počátkem novověku a rokem objevení Jižní a později Severní Ameriky. Éra zámořských plaveb, na kterých se objevovaly a poznávaly nové světy a kraje s rozdílnou kulturou a sociálními návyky. Evropa tak začala expandovat do celého světa a započala tak jeho osidlování. Evropa na počátku novověku stála na vrcholu a mohla si tak dovolit obsazovat zámořská území a čerpat tak s jejich bohatství. S kontrolou těchto kolonií přicházela potřeba přemístit tam lidské zdroje. Větší množství kolonialistů přinášelo nejen nové obyvatele, ale také kulturu, náboženství a kapitál na další rozvoj (King, 2008).

Ne vždy ovšem přinášela migrace do kolonií prospěch a blahobyt. Evropané brzo pochopili, že na koloniích mohou zbohatnout, a tak nebylo výjimkou, že migranti z evropských států vykořisťovali nevzdělané původní obyvatelstvo. Většina největších přesunů obyvatel v dějinách probíhala násilnou formou, tedy nedobrovolnou migrací. V 17. a 18. století se zvětšil obchod s otroky afrického původu, kteří byli prodáváni nejvíce do Karibiku a do Severní Ameriky. Však také populace karibské oblasti, od Jamajky přes Haiti po Kubu je majoritně tvořena lidmi s africkými kořeny.

Evropané ovládli velkou část Severní Ameriky díky migraci v 19. století. Rozvoj tamní ekonomiky se povedl díky migraci mezi roky 1850 a 1913, kdy na americký kontinent přišlo více než 40 miliónů lidí. USA přijaly dvě třetiny tohoto počtu. Zbytek přijel do latinské Ameriky a Kanady. Největší podíl imigrantů v Novém světě tvořili přistěhovalci z Itálie, Irska, Norska a Švédska. Po roce 1890 zastihla Severní Ameriku nová vlna emigrantů z velké části tvořená obyvateli jižní a východní Evropy (Zimmermann, Bauer, 2002). Do roku 1914 bylo cestování mezi jednotlivými státy světa velice jednoduché, protože země mezi sebou neměly uzavřeny žádná striktní pravidla pro příjem nových obyvatel, či cestovatelů. Jediným omezením pro ně byla výše nákladů s takovým cestováním spojená. Ve Spojených státech amerických bylo zvykem přijmout každého, s minimálními ustanovenými výjimkami (Jeníček, 2002).

Ve 20. století se situace v Evropě znovu několikrát změnila v důsledku poválečného rozdělení Evropy, kdy se východní blok zcela uzavřel pro západní státy, tzv. železnou oponou. Migrace byla v období od roku 1948 až po začátek devadesátých let omezena na minimum. Po znovuotevření národních hranic nastala nová éra. Vstup mnoha zemí východního bloku do EU přispěl k rychlejšímu průběhu pohybu pracovních sil po Evropě.

2.4. Faktory migrace

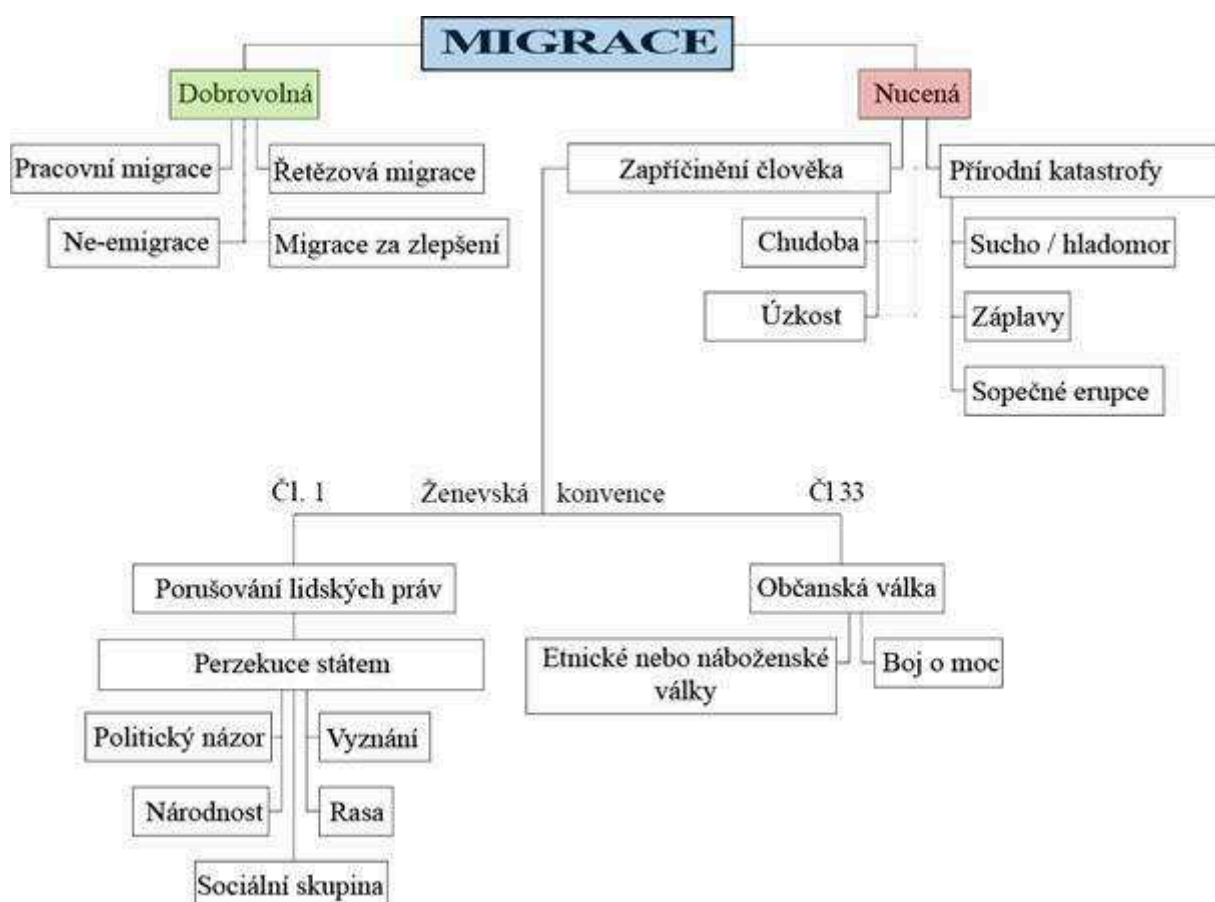
Existuje mnoho faktorů, které jsou příčinou migrace. Nejedná se jen o faktory ekonomické, ale také *demografické, politické, sociální a kulturní*. Migranti jsou podle výzkumů motivováni především ekonomickými faktory. U rozvojových zemí je to především spojitost se špatnými podmínkami v zemědělství, doprovázenými malým příjmem či vysokou nezaměstnaností. Základní ekonomické faktory, které motivují migranty, mohou být dále klasifikovány jako push faktory a pull faktory. Jinými slovy, lidé migrují z důvodů, které je buď *vytlačují* pryč z místa původu, nebo jsou *přitahováni* atraktivními podmínkami na nové místo. Mezi push faktory patří například nízká produktivita práce, nezaměstnanost a zaostalost, nedostatek příležitostí, vyčerpání přírodních zdrojů. To vše může přimět lidi opustit své rodiště při hledání lepších hospodářských příležitostí. V rozvojových zemích, kde je většina HDP tvořena zemědělskou výrobou, je problém spojen s mechanizací zemědělství, a proto menšími nároky na pracovní sílu.

Pull faktory lákají migranty do nové oblasti. Mezi ně patří příležitosti spojené s lepšími pracovními místy, jako je vyšší mzda, zaopatření sebe i rodiny atd. Lidé migrují do oblastí, které jsou spojeny s rychlým růstem průmyslu, obchodu a podnikání, tzn. že je přitahují především městské aglomerace. Na příkladu ČR vidíme, že nejvíce imigrantů žije v současné době na území Prahy (asi 150 tis.) (Český statistický úřad, 2011). Lákavý je pro migranty proces industrializace, technologický pokrok a další kulturní změny, které vedou k lepším životním podmínkám. V kapitalistickém modelu vývoje je tendence soustředit investice v městských centrech, které povzbuzují lidi k přesídlení do městských oblastí v očekávání lépe placených pracovních míst (Zimmermann, Bauer, 2002).

Demografické faktory, ke kterým můžeme přiřadit nedostatečnou porodnost a malou hustotu osídlení úrodného území a nedostatek domácích pracovních sil, zapříčinily intenzivní imigraci do zemí jako je USA, Kanada, Austrálie a Nový Zéland. Výrazným demografickým faktorem ovlivňujícím především vnitřní migraci je bezesporu manželství, které hlavně v Indii způsobuje stěhování indických žen za svými manžely. Kulturní i sociální faktory podporují mezinárodní migraci ve srovnání s ekonomickými faktory jen minimálně, ale způsob života či dostupnost některých kulturních výtahů mohou také přispět k stěhování. Změny v postojích a hodnotách, především u mladých lidí, a také poptávka po zahraničním vzdělání způsobují jejich odchod.

Pokud to daný politický systém umožňuje, dochází často k emigraci ze země, která nemá vhodnou politickou situaci. Porušování lidských práv negativně přispívá k udržení si většinou inteligentnějšího obyvatelstva na území státu. Lidé odcházejí tam, kde jim bude lépe, tam kde je nebude omezovat systém a naopak je podpoří při zlepšování životní úrovně. Šedesát procent Číňanů, jejichž jmění přesahuje 10 milionů jüanů (zhruba 29 milionů korun), vážně uvažuje o emigraci. Mezi hlavní důvody patří lepší možnosti pro vzdělání dětí či zabezpečení získaného majetku (Haiguang, 2011).

Schéma 2.1: Rozdělení migrace

Zdroj: Agozino, 2000; vlastní zpracování

2.5. Teorie migrace

V minulém století, které bylo z velké části určující pro současný pohled na migraci, se vlivem globalizace, integrace ve větší míře (OSN, WTO, EU) a změnou sociálního chování obyvatel planety stal, že zahraniční a i vnitřní migrace fenomén ovlivňující současnou ekonomiku. Podstatný impuls pro zrychlený rozvoj můžeme zaznamenat v oblastech, kam se lidé stěhují především za lepším uplatněním na trhu práce (USA, Německo, Velká Británie). Zvýšená imigrace do hostitelské země s sebou nese také problémy, které se týkají nejen ekonomické oblasti, ale také sociální. Diskriminace mezi přistěhovalci je velký problém. Dva motivy, které podněcují lidi k odchodu, mají svou základnu v mikroekonomické rovině a rovině makroekonomické (Šimek, 2005).

2.5.1. Teorie mikroekonomická

Z mikroekonomického pohledu chce každý jednotlivec maximalizovat svůj individuální prospěch z činnosti, kterou se rozhodl provést. Na základě této teze můžeme tvrdit, že každý, kdo se rozhodne pro jakoukoli migraci, obrací svůj zrak na to, zda bude na novém místě žít lépe. Toto rozhodování k sobě zákonitě váže investice s tím spojené (náklady na přesun, dobu hledání práce). V mnoha případech ale nejsou náklady jen ekonomické a peněžní, významnější jsou tzv. non-money (nepeněžní) výdaje. Psychické náklady spojené s opuštěním rodiny, přátel a blízkých převyšují v některých případech náklady peněžní. Úsilí zahrnující přizpůsobení se nové kultuře, těžkosti s adaptací na novém trhu práce, novému společenskému postavení nebo znalosti jazyka přispívají ke konečnému (osobnímu) hodnocení úspěšnosti přesídlení. Navíc nelegální migranti musí mít na mysli možnost vyhoštění ze země (Zimmermann, Bauer 2002).

2.5.2. Teorie makroekonomická

Malá tržní mzda na domácím trhu práce, malá poptávka firem po práci, limitované množství pracovní síly a malé množství kapitálu pro rozvoj země nutí obyvatelstvo k přesídlení. Migrace kvůli nerovnostem mzdy na jiných trzích probíhá jen do té doby, než se mzdy na obou trzích vyrovnají (Brettell, Hollifield, 2008).

2.5.3. Nová teorie migrace

Nové teorie tvrdí, že migrace není zapříčiněna jen nerovnostmi v míře mezd mezi jednotlivými zeměmi. Tyto teorie berou v úvahu např. právní rámec země, který může podporovat podnikání. Dále také nesouhlasí s tvrzením, že o migraci rozhoduje pouze jednotlivec. Do popředí se dostává rozhodování úzce spjatých skupin, jako jsou rodiny či domácnosti. Proto se zde hovoří o kolektivním rozhodování. Účel je prostý - maximalizovat příjmy za jednotku a minimalizovat negativní vlivy a rizika spojená s výkyvy trhu. Rozhodnutí může být také kolektivní v pohledu na jednotlivce, tzn. že skupina se rozhodne poslat jednoho jejího člena do země s vyššími průměrnými mzdami, a tak být do jisté míry závislá na posílání peněžních prostředků zpět (remittance) (Brettell, Hollifield, 2008).

2.5.4. Teorie dvojího pracovního trhu

Tato teorie, původně, vytvořená americkými ekonomy Doeringerem a Piorem (1971), popisovala jev, ve kterém je trh práce rozdělen na primární a sekundární sektor. Práce v primárním sektoru se vyznačuje relativně vysokými platy, jistotou pracovního místa a dobrými pracovními podmínkami. Na druhou stranu práce v sekundárním sektoru je nekvalifikovaná, špatně placená, pracovníci mají špatné pracovní podmínky, jistota zaměstnání je nízká. V tomto modelu převládají pull faktory hostitelské země nad push faktory domácí země (Brettell, Hollifield2008).

2.5.5. Teorie světových systémů (World systems theories¹)

V této teorii také převládají pull nad push faktory. Ale zaměstnavatelé se nepohybují na úrovni podniků v státě, ale na úrovni mezinárodních podniků (globalizace). Tato teorie se na problematiku dívá více z makroekonomického pohledu (Brettell, Hollifield2008).

2.5.6. Teorie sítí

Jak už název naznačuje, jedná se systém sítí, které navzájem propojují země zahrnuté v migračních procesech. Velké komunity emigrantů v hostitelských zemích lákají další krajany navázat na tradici a využít tak podmínek již dříve vytvořených (informační, sociální, kulturní). Sítě mohou být také rodinné. Takovéto sítě lze uvést na dvou příkladech týkajících se jednoho města a dvou národů. Vezměme si New York – bránu do Nového světa, kde žije snad každá národnost světa. Síťovou teorii lze ilustrovat na židovské obci. Židé žijící na území USA tvoří druhou největší, poměrně uzavřenou, komunitu (5,3 až 6,4 miliónu obyvatel), z toho téměř 10% v New Yorku (WorldJewishCongress, 2011). Čínská komunita v New Yorku také patří mezi ty velmi významné. Skupiny migrantů pak často vytvářejí svou vlastní ekonomickou i sociální infrastrukturu. Jako příklad lze uvést různé spolky, obchody, zábavní podniky, kostely, služby doktorů, právníků atd. (Brettell, Hollifield2008).

---

¹ Ustálený český překlad pro název této teorie neexistuje.

2.5.7. Teorie migračních systémů

Teorie klade důraz na celkové vztahy zemí zapojených do procesu migrace. Hospodářská spolupráce zemí může podněcovat migraci nejen lidského kapitálu, ale také intenzivnější směnu zboží a kapitálu. Za příklad lze použít právě spolupráci České republiky a Socialistické republiky Vietnamu, kde se hospodářskou spoluprací snaží ČR podporovat cíle Vietnamu (Velvyslanectví České republiky v Hanoji, 2011).

2.5.8. Historicko-strukturalistický přístup

Tento přístup vychází z marxistického pojetí politické ekonomie. Nerovnoměrné rozdělení ekonomické a politické moci ve světě způsobuje emigraci levné pracovní síly. Pro marxismus jasné rysy potvrzuje také smýšlení o jistém vykořisťování bohatých zemí na úkor rozvojových států. Podle této teorie není migrace svobodná volba, tak jak tvrdí neoklasická teorie, ale nutnost jednotlivců opouštět zemi kvůli nerovnostem mezi zeměmi (Brettell, Hollifield 2008).

3. MIGRACE Z VIETNAMU DO ROKU 1990

3.1. Vietnam – politická a hospodářská historie

Následující text se opírá o publikaci Dějiny Vietnamu od autorů Hlavaté, Iča, Karlové a Kučery z roku 2008. Oficiální název Vietnamu je Socialistická republika Vietnam, ve vietnamštině Cong hoa xa hoi chu nghia Viet Nam. Vietnam se rozkládá ve východní části Indočínského poloostrova a jeho sousedy jsou na severu Čína a na západě Laos a Kambodža. Východ země tvoří jen pobřeží omývané Jihočínským mořem. Rozkládá se na celkových 331 tis. km². K pevninské části také do rozlohy země připadají ostrovy, mezi ty nejvýznamnější patří Con Dao nebo Phu Quoc.

Historie Vietnamu sahá daleko do minulosti, a tak první dokázaná osídlení na jeho území zde byla již před více než 20 tisíci lety. Za tu dobu se zde vystřídalo mnoho mocenských a politických sil. Dynastie vládců přinesly zemi v některých dobách rozkvět a v některých naopak bídu. Po většinu času bylo území Vietnamu pod nadvládou Číny. V moderních dějinách nám nejvíce může dát představu o stavu současného Vietnamu fakt, že na konci 19. století se o dobytí a převzetí moci pokusila Francie. Podařilo se jí odstavit Čínu ze hry a nastolit tak vlastní – francouzskou správu nad zemí v roce 1884. Francouzi se zde stavěli do role vládců a tak docházelo k velkému potlačení vietnamské kultury a institucí. To dokazuje odsunutí vietnamštiny jako úředního jazyka na druhé místo po francouzštině. Francie zvýšila v oblasti daně na vybudování infrastruktury a kulturního prostředí Vietnamu. Úskalím této hospodářské politiky bylo špatné plánování - veškeré účty se přepočítávaly na francouzský frank. Platidlem byl v té době indočínský piastr, kterým se platilo ve většině států na Indočínském poloostrově. Piastr byl vázán na stříbro a nikoliv na frank, což znamenalo, že hodnota výnosů z daní kolísala v závislosti na kurzu franku k piastru. Francie také do jisté míry zasáhla do tradičních zemědělských a potravinářských výrobků tím, že zavedla do starých postupů ty evropské (levnější, ale méně kvalitní) a vydělávala tak na rýžové pálence, kterou pak prodávala za větší ceny do Evropy. Ve Francii naprosto zakázané opium se ve Vietnamu povolilo, z důvodu přínosu vysokých daní do rozpočtu.

První světová válka v Evropě přinesla naději vietnamskému lidu na skončení francouzské nadvlády. K tomu však nedošlo a Vietnam tak musel pod nadvládou prožít dalších více než 20 let. K změně dochází ke konci 2. světové války, kde se do popředí dostává komunistická strana v čele s vůdcem Srpnové revoluce Ho Či Minem. 9. září 1945 vyhlásil Ho Či Min nezávislost a vznik Vietnamské demokratické republiky. Nezávislost ovšem fakticky neexistovala, ale znamenala počátek něčeho nového. Nová vláda ovšem musela čelit vzrůstající zahraniční hrozbě v podobě Spojených států amerických, které zbývaly proti komunismu. Ho Či Min se svými partyzány vyhlásil v roce 1954 válku Francii, a později je dovedl k vítězství, které znamenalo osvobození. Vítězství hořkosladké, protože nepřineslo tak dlouho očekávané sjednocení a nezávislost Vietnamu, ale naopak rozdělení na dvě části. Jižní část, nekomunistickou a severní část, kde svou moc prosazoval Ho Či Min se svými partyzány jinak také známými pod označením Viet Cong.

Nepokoje mezi jižní a severní částí a zapojení Američanů do tohoto konfliktu, eskalovaly výstřelem na letadlovou loď Maddox. Tento konflikt znamenal počátek největší vojenské akce Američanů v jejich historii. Američané projeví již před válkou odpor k socialisticky (komunisticky) smýšlejícím státům. Jedenáct let trvající válečný konflikt zanechal na Vietnamu nikdy nesmazatelné šrámy. Během války bylo zmařeno více než 800 tisíc civilních obyvatel Vietnamu a téměř 700 tisíc kambodžských obyvatel. Není žádným tajemstvím, že USA se angažují ve „světových“ konfliktech kvůli nějakému pozdějšímu prospěchu. V poslední době diskutovaná Libie, v devadesátých letech Irán a Irák, předtím Jižní Afrika. Můžeme se domnívat, že nejinak tomu bylo ve Vietnamu. Nachází se zde totiž největší zásoby černého uhlí na světě, které jsou dodnes takřka nedotknuté.

Konec přítomnosti Američanů neznamenal ovšem konec války. Vietnam se až do roku 1979 nějak podílel na konfliktech v jihovýchodní Asii. Po skončení výbojů a vpádů a nastolení relativního klidu přišla další nebezpečí. Již ne válečná, ale přírodní. V roce 1980 zničily přírodní katastrofy více než 40 % sklizně rýže a zemí se šířil hladomor, který přinutil špičky tehdejšího vedení země přehodnotit systém vedení země a znamenal tak počátek decentralizace. Jádrem vietnamské politiky se staly provincie. V září 1985 byla zahájena neúspěšná měnová reforma, která vedla k hyperinflaci a následně zvýšení spotřebitelských cen o 700 %. V roce 1986 se tak Vietnam nacházel na okraji kolapsu, kolektivizace zemědělství a měnové reformy tomu napomohly. Země

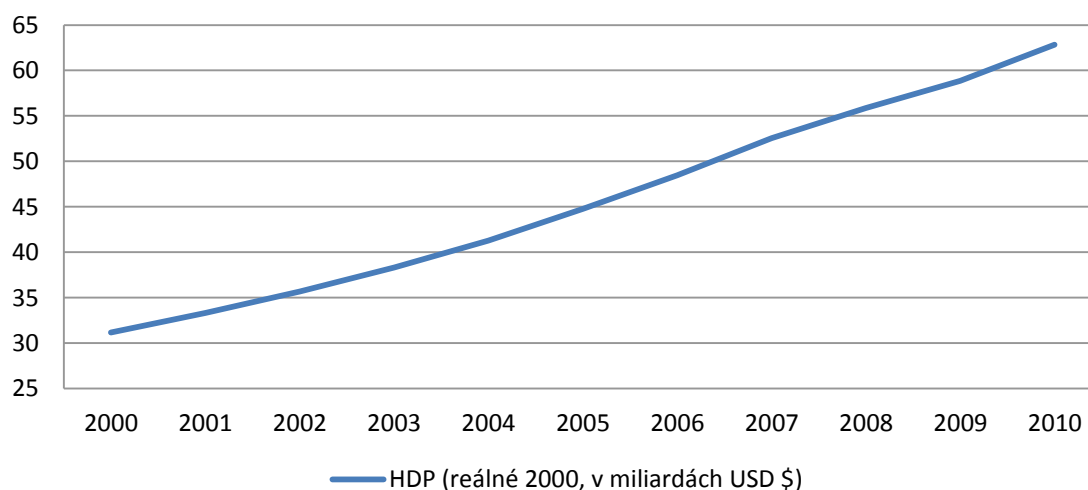
musela přivést 1,5 miliónu tun rýže, ale hlad neustupoval. Novým generálním tajemníkem se stal Nguyen Van Lin, ten se nechal inspirovat perestrojkou Michaila Gorbačova, nazval je „doi moi“, tedy inovace. Nejednalo se o politicky významné změny, ale spíše o ekonomickou restrukturalizaci v zemi, kde nadále bude vládnout jedna strana. Reformy Doi moi měly přivést Vietnam na stezku takzvané tržní ekonomiky se socialistickou orientací. Tyto inovace ve vedení ekonomiky státu znamenaly více svobody: znovuoživení soukromého sektoru, expanze ekonomických styků s nesocialistickým světem, svobodné cestování po vlastní zemi nebo zrušení zákazu stýkat se s cizinci mělo pomoci Vietnamu začít novou fází. Povolení investic západního světa mělo přispět k proexportnímu zaměření. Tyto reformy ve výsledku zemi nepřinesly tolik chtěné finanční prostředky, ale naopak znovu ještě větší chudobu a hlad. V roce 1988 přichází inflace více než 300 %. Na nátlak MMF muselo později politické vedení přistoupit na podmínky jako odstranění dotací ze státního rozpočtu či změnu cenového systému a měnového kurzu, zavedení zdravotních a školních poplatků. Vedení VSR si rychle uvědomilo, v čem se nachází problém. Izolovanost ekonomiky a závislosti na SSSR díky výbojům na území Kambodži v 70. letech vyvolalo odcizení ostatního světa od Vietnamu. Stažení vojsk z Kambodži byl jeden z kroků, jak tuto izolovanost odbourat. V roce 1989 se také z Vietnamu začaly stahovat sovětské jednotky a také ekonomická pomoc od SSSR slábla. V roce 1990 začíná významná fáze rozvoje současné ekonomiky Vietnamu.

Významný zlom v zahraničních otázkách nastává v červenci roku 1995, kdy mezi VSR a USA po dlouholetých jednáních došlo k normalizaci jejich vztahů. V témže roce otevřely Spojené státy velvyslanectví v Hanoji a také se VSR stala plnohodnotným členem Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Vstup do tohoto společenství měl Vietnamu přinést zrychlení ekonomického růstu, společenský pokrok a kulturní posílení. Od roku 1990 se tak změnil počet zemí, s kterými Vietnam spolupracoval, ze 40 na 167. Bilaterální obchodní vztahy začínají sílit ve vztahu s Evropskou unií. V roce 1996 podepsaly obě strany smlouvu týkající se společného ekonomického rozvoje a spolupráce – hlavní pozornost byla věnována snaze transformovat tamější ekonomiku z centrálně řízené na tržní za minimálního sociálního dopadu na obyvatelstvo. V roce 1996 se stala VSR členem ASEAN Free Trade Area (AFTA) a o dva roky později vstoupila do Asijsko-pacifického hospodářského společenství (APEC). V roce 1997 zasáhla celou jihovýchodní Asii finanční a měnová krize, která se tedy ve

Vietnamu neprojevila v plném rozsahu, ale růst ekonomiky se propadl o polovinu a vývoz zemědělských plodin, na kterých je Vietnam závislý, klesl z 24 % na pouhých 3 %. V roce 1999 se zlepšily také příhraniční vyhracené vztahy s Čínou a od té doby se stala největším obchodním partnerem VSR.

Další spolupráce s USA se prohloubila podepsáním bilaterální smlouvy o obchodu se službami a zbožím a v roce 2000 se Bill Clinton stal prvním prezidentem od válečného konfliktu, který vstoupil na území Vietnamu. V roce 2001 schválila komunistická strana Vietnamu desetiletý plán, který se měl soustředit znovu na rozvoj soukromého sektoru. V rámci „desetiletky“ se jako hlavní cíl jevílo zvýšení HDP o dvojnásobek; zvýšit domácí úspory na 30 % HDP; zvýšit vývoz; zlepšit index lidského rozvoje (a s tím spojené oblasti ekonomiky a úrovně života). V následujícím grafu uvidíme, jak se vládě v tomto desetiletém období dařilo tuto strategii dodržovat v oblasti zvyšování HDP. Opravdu se strategií naplánovanou na deset let v tomto ohledu povedlo dodržet, HDP se od původních hodnot v roce 2001 téměř zdvojnásobilo. (Hlavatá, Ičo, Karlová, Strašáková, 2008).

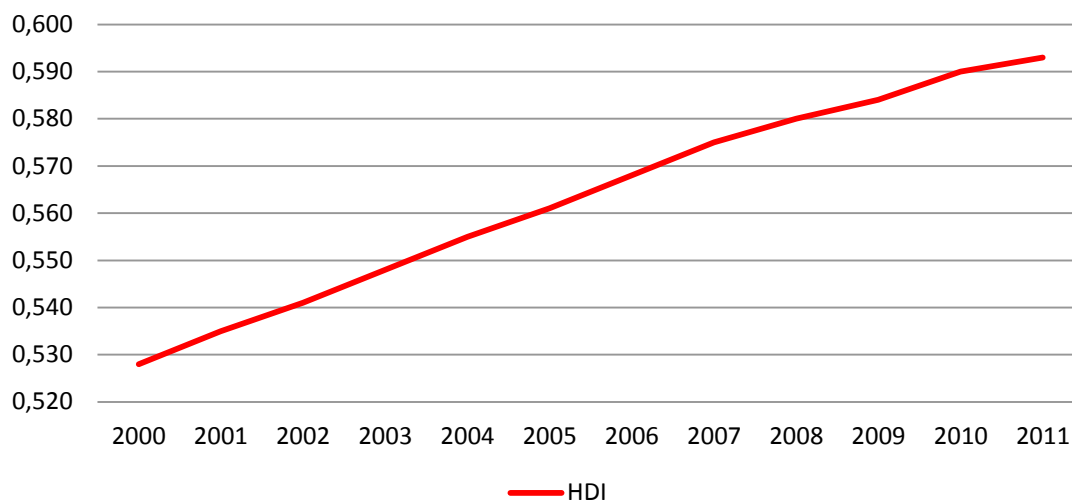
Graf 3.1: Vývoj reálného HDP v cenách roku 2000

Zdroj: The World Bank Group, vlastní zpracování

V následujícím grafu můžeme vidět také dodržení plánu vázajícího se k HDI. Konstantní nárůst HDI, především v oblasti průměrné délky dožití na 75 let, je dobrým znamením do budoucích let. Stále se ale Vietnam pohybuje v druhé polovině států s HDI na střední úrovni. HDI v roce bylo 0,593, což VSR řadí na 128. místo na světě.

Graf č. 3.2: Vývoj HDI 2000 - 2011

Zdroj: Human Development Report, vlastní zpracování

Vietnam je rozdělen na 58 provincií. Hlavním městem Vietnamu je Hanoi, zde žije více než 2,5 miliónu obyvatel. Celkově žije ve Vietnamu 90,5 milionů lidí (14. na světě), kteří uznávají hlavní tři náboženství buddhismus, konfucianismus a taoismus, ale 90 % obyvatel vyznává buddhismus. Dlouhá čekávaná délka života je také, stejně jak je tomu například v Japonsku, zapříčiněna zdravým životním stylem, spojením s přírodou a stravou, ve které dominují především ryby. Na slepé mapě si můžeme všimnout tvaru státu, který je úzký a celé území má blízký přístup k moři. Není se tedy čemu divit, že významnou roli v životech obyvatel Vietnamu hraje rybolov stejně jako zemědělství, které díky vlhkému podnebí a úrodné půdě převládá v sektorovém rozdělení. Zemědělství zaměstnává více než polovinu obyvatel. Mezi hlavní suroviny, které se zde pěstují, patří především rýže a káva, také se zde pěstují v nezanedbatelné míře krevety, pepř a kešu ořechy. Znamá jasmínová rýže je pěstována v takovém množství, že jako exportér stojí Vietnam na prvním místě světového žebříčku.

Díky poloze je Vietnam často sužován tajfuny, které jsou pro tuto oblast typické. Velká část území je zalesněna tropickými pralesy, které jsou známé skrýšemi rebelů Vietkongu. Rudá nebo také Červená řeka je nejdelším vodním tokem protékajícím Vietnamem, ta protéká hlavním městem a vlévá se do Jihočínského moře. Kvůli velké urbanizaci, hlavně kolem Ho Či Minova města na jihu, a intenzivnímu zemědělství založeném na vypalování, se velká část sladkovodních vod potýká s velkým znečištěním.

Vietnam patří k rychle se rozvíjejícím ekonomikám jihovýchodní Asie, HDP rostlo v roce 2010 o 6,8%. Relativně malá nezaměstnanost, jen 4,4% je dobrým ukazatelem, to ale velmi ovlivňuje samozaměstnanost v zemědělství, kde se v horských osadách stará o pole celá vesnice. Nicméně 10 % lidí ve Vietnamu žije pod hranicí chudoby. (Central Intelligence Agency, 2012)

3.2. Vietnamsko-české vztahy

Současné česko-vietnamské vztahy jsou výsledkem složitého a dlouhého procesu. Vztahy jsou ovšem nejvíce ovlivněny druhou polovinou 20. století a hlavně vztahy obou zemí k bývalému Sovětskému svazu. Československo od počátku šedesátých let začalo využívat ve větší míře zahraniční pomoc v podobě příchodu nových pracovních sil. Nejdříve tedy využívá příchodu polských dělníků, později do Československa přijíždí lidé ze všech zemí bývalého RVHP, Kubu, Mongolska, Angoly a především Vietnamu. SSSR a jeho satelity se zavázaly pomáhat Vietnamu jakožto zásobárně rýže pro celý socialistický blok republik (Petráš, 2011).

V roce 1950 ČSR uznává de facto i de jure Vietnamskou demokratickou republiku (VDR). S Vietnamskou demokratickou republikou jsme uzavřeli dohodu o vzájemné hospodářské spolupráci již v roce 1952. Československý zastupitelský úřad v Hanoji oficiálně zahájil svou činnost dne 30. prosince 1954. Byly jsme tak mezi prvními státy světa, které se zavázaly spolupracovat s Vietnamem. Pomoc spřátelených zemí byla nepostradatelná zvláště za okolností, ve kterých se VDR po 2. světové válce nacházela. V roce 1955 byla podepsána Dohoda o hospodářské a technické pomoci poskytnuté Československou republikou Vietnamské demokratické republice, podle

kteře se zde od roku 1956 školili vietnamští pracovníci v textilním, obuvním, potravinářském a především ve strojírenství. Do roku 1960 byli také do dětských domovů a do pěstounských rodin na území Československa přijímáni sirotci. Vzájemné styky se nadále odvíjely ve velmi přátelském duchu založeném na kontaktech přímo s vedením strany, tedy s Ho Či Minem. V roce 1955 se tehdejší československá vláda rozhodla pomoci finančně Vietnamu a také poskytnout vzdělání na československých univerzitách, protože Československo vybudovalo ambulanci ve Vietnamu a ten neměl kvalifikovaný personál. Od počátku šedesátých let do České republiky proudili studenti, kteří měli po návratu do rodné vlasti pomoci k úspěšnému a co nejrychlejšímu hospodářskému rozvoji. V Chrastavě u Liberce se počítalo s umístěním cca stovky sedmi až patnáctiletých vietnamských dětí. Řada z nich tady vystudovala vysokou školu a zpátky ve Vietnamu zastávala významné vládní či jiné funkce. Někteří z nich zde již zůstali, jiní ne, ale v událostech roku 1968 spojenými s pražským jarem, byli varováni domovskou vládou, aby „revizionisty“ v Čechách nepodporovali a dávali si na jejich činnost pozor.

Po srpnu 1968 se VDR plně ztotožnila s „bratrskou pomocí“ pocházející z ČSR. Pokračovalo také pravidelné poskytování středoškolských a vysokoškolských stipendií a zaškolování učňů. Každoročně přijímala ČSR 120-150 studentů z Vietnamu. Docházelo také k pracovním výměnám na úrovni vědeckého výzkumu. V letech 1968-1972 se na školách zaškolilo více než 2 tisíce studentů (Hlavatá, Ičo, Karlová, Strašáková, 2008).

Následující text se opírá o kapitolu Migrace a vznik nových menšin od Reného Petráše, v publikaci Migrace a kulturní konflikty, 2011. Pro vietnamsko-české vztahy je klíčový rok 1973. A podle doby příchodu můžeme migranty dělit do tří období. Jednak období po uzavření bilaterálních smluv, pak období kdy sem mohli migranti přicházet svobodně a poslední období po revoluci pod ochranou cizineckého zákona.

V tomto roce vietnamská strana zvýšila svůj zájem o to, aby do bývalého Československa vysílala své pracovníky a studenty pro zaškolení a následnou reemigraci zpět do rodné vlasti. I před rokem 1973 probíhaly takovéto výměny, ale návštěvami vládních delegací z Vietnamu ve dnech 10. – 12. ledna 1973, československá strana měla projednat příchod deseti až dvanácti tisíc zahraničních občanů kvůli získání nových profesních zkušeností. ČSSR nebyla na

takový počet pracovníků v jedné vlně připravena. V 70. letech sice probíhaly na vládě diskuze o nedostatku pracovních sil, což vedlo k úvahám, že bychom měli prosadit aktivnější imigrační politiku. Zvláště pro rozvoj pražského průmyslu byl nemyslitelný další rozvoj bez příchodu pracovní síly, ať už se tedy jednalo o vnější či vnitřní migraci. Vietnamská delegace předtím navštívila také Polsko s podobným návrhem a po neúspěchu se přesunula do Československa a pak dále do SSSR. O šest měsíců později byl dojednán konkrétnější výsledek. Vietnamská strana přesvědčovala svého partnera o důležitosti zaučení takového počtu pracovníků. Předkládala to, že za daných podmínek nemá možnost připravit tyto pracovníky na svém území, a obrátila se na SSSR a jeho satelity aby jim tímto problémem pomohly. Opíraly se o výborné výsledky, kterých dosáhly u 2 tisíc vietnamských praktikantů studujících zde do roku 1967.

Tato jednání nakonec vyústila do mezistátní dohody o migraci z Vietnamu do ČSSR. V těchto dokumentech se nacházely podmínky, jako postupný příjezd do země ve vlnách a to přesněji ve čtyřech, mezi roky 1973 – 1976 v celkovém počtu až 12 tisíc pracovníků. Další podmínky byly věk; jednalo se tedy o mladé lidi ve věku 17 – 25 let a další podmínkou byla intenzivní jazyková výuka, která probíhala více než půl roku. Vietnam se nacházel v sedmdesátých a v osmdesátých letech v katastrofickém stavu který se vyznačoval především nesmírnou nezaměstnaností, naopak v ČSSR chyběli pracovníci na všech postech. Ovšem objevuje se zde to, že Vietnamci byli obsazováni do často stereotypní a špatně placené práce. V podmínkách se také nacházelo ošetření toho, aby zde studenti pobývali maximálně 6 let a to tedy s třemi lety studia a třemi lety praxe, kde budou pracovat za stejných podmínek jako čeští a slovenští pracovníci. Vietnamská strana měla zájem především na tom, aby se učni vraceli zpět se vzděláním ve stavebnictví, v Československu měli naopak zůstat strojaři. V našich továrnách tyto přesuny pracovních sil chápali také jako podporu tam, kde chyběli pracovníci. Zvláštní požadavek byl také v příjezdu učňů do ČSSR, který byl doporučen provést do října. Důvodem byly klimatické podmínky, které tady panovaly. Vietnamští pracovníci by mohli být takovýmto teplotním skokem zaskočení.

„Vláda ČSSR svým usnesením č. 337 ze dne 19. prosince 1979 o sjednání dohody s Vietnamem o odborné přípravě a dalším zvyšování kvalifikace vietnamských občanů v čs. organizacích vyslovila souhlas s odbornou přípravou 3500 vietnamských občanů v letech 1980-1983 s tím, že vzniklé náklady budou uhrazeny výnosy z práce občanů VSR.“ (Müllerová 1998)

S takovýmto přísunem nového obyvatelstva bylo potřeba vyřešit problémy, kde je umístit a zabezpečit jejich pobyt. V první vlně příjezdu učňů na konci šedesátých let byla k takovýmto problémům přivolána armáda, kde v kasárnách a vojenských objektech byla zřízena 3 zařízení na ubytování a výuku. V Českém Těšíně a v Ostravě, a na Slovensku v Topolčanech. Tyto objekty ale již sloužily k jiným účelům. Z tohoto pohledu byly pověřeny Krajské národní výbory, které měly za úkol najít ve svých krajích ubytovací zařízení v odborných učilištích nebo v podnikových rekreačních zařízeních.

V následující tabulce vidíme, že příchody Vietnamců v sedmdesátých letech výrazně ovlivnil celková čísla ve statistických tabulkách. Ve dvou pětiletkách od roku 1970 až do roku 1979, tvořily imigranty prakticky jen Vietnamci.

Tab. 3.1: Počty imigrantů přijatých v jednotlivých rocích, 1950 - 1989

Roky	Imigrace		
	Celkem	Muži	Ženy
1950 - 1954	1153	669	454
1955 - 1959	1269	646	623
1960 - 1964	1201	741	460
1965 - 1969	2171	1354	823
1970 - 1974	3150	1963	1187
1975 - 1979	2060	1065	995
1980 - 1984	1132	620	512
1985 - 1989	852	420	432

Zdroj: Drbohlav, 2010, vlastní zpracování.

Pozn.: roční průměr za období

Ze smluv vyplývalo, že při příjezdu pracovník z VSR dostane zimní oblečení v hodnotě 2400 Kč a zálohu na mzdu 900 Kč. Při nástupu do zaměstnání se zaměstnavatel zavazoval poskytovat zaměstnanci stravování po celý týden včetně

víkendu. Zajímavostí bylo, že ubytovny, na kterých byly ubytováni, musely mít vlastní kuchyňku, a to kvůli případné špatné adaptaci Vietnamců na českou kuchyni. Mzda v té době byla nastavena tak, že pobíraly minimálně 1000 Kčs za měsíc a na dovolenou zpět do Vietnamu mohli po dvou letech práce jen ti, kteří byli ženatí, a v takovém případě hradila česká strana výdaje na zpáteční cestu do Hanoje. Zboží, které zasílali zpět do VSR, nepodléhalo clu a tak se stávalo, že se do Vietnamu dostaly v zásilkách mopedy, jízdní kola či šicí stroje. Pro studenty, kteří zde studovali vysokou školu, bylo velkou motivací to, že zde za určitých podmínek, většinou dobrého prospěchu, mohli zůstat i po studiu jako tlumočníci atd.

Dnes již absurdní se může zdát to, že do roku 1982 se nemohli na území ČSSR scházet obyvatelé Vietnamu opačného pohlaví. Tento zákaz po roce 1982 skončil, nicméně Vietnamka zde nemohla otěhotnět, jinak byla deportována zpět do Vietnamu. Vietnamští muži zde nemohli nosit dlouhé vlasy, texasky ani jiné džínové oblečení západní módy. Na konci každého školního roku také probíhala povinná politická školení. Omezování v tomto smyslu bylo jen jedno z mála, které mohli Vietnamci u nás pociťovat. V 80. let 20. století česká strana stále více obsazovala cizí pracovníky, v pro ně neatraktivních oborech, na pásové výrobě či při pomocných pracích, kterým se čeští zaměstnanci vyhýbali. (Martinková, 2006)

V diskuzích o pracovním nasazení před rokem 1989 jsou v jednom táboře ti, kteří tvrdí, že ČSSR vydávalo na ubytování a veškeré zabezpečení obrovské sumy peněz a v druhém táboře budou ti, kteří zastávají názor, že některé české továrny bez pomoci Vietnamců nebyly schopné provozu. Vědomí o jistém zneužívání pracovní síly je zde v komunitách zakódováno a odráží se také na uzavřenosti těchto komunit (Brouček, 2003). Sami Vietnamci hovoří o této době jako o vykořisťovatelské době ze strany ČSSR. Typické bylo také, že komunita měla málo lidí schopných komunikovat v českém (slovenském) jazyce s takovou obratností například na úřadech, že často měly skupiny jednoho přiděleného tlumočníka. Toto také přispívalo k většímu prohlubování kulturní a sociální propasti (Petráš, 2011). Institut „zástupce“ funguje dodnes, je zakořeněn v komunitách od doby, kdy tedy sem přijížděli první pracující.

Na počátku osmdesátých let na území ČSR pobývalo více než 25 tisíc dělníků a bezmála 5 tisíc studentů. Tato čísla se nadále zvyšovala, nicméně se vedení VDR rozhodlo na konci roku 1984 postupně své občany z řad pracujících stahovat zpět domů.

V roce 1986 se ale v ČSR nacházelo cca 25 000 Vietnamců. Někteří po revoluci odešli zpět, jiní zde založili rodiny a dnes tvoří početnou menšinu Vietnamců u nás. Dnes je odhadováno, že na území České republiky legálně pobývá zhruba 60 tisíc osob vietnamského původu. Někteří zde žijí již ve druhé či třetí generaci. Nejmladší generace narozená po roce 1990 je již plně socio-kulturně zapojena do českého způsobu života.

V roce 1989 se Československá republika soustředila na transformaci porevolučního státu a vztahy s Vietnamem ochably, také pro odvrácení ČSR od centrálně řízené ekonomiky na tržní, což se neshodovalo s cíli Vietnamu. Tomu můžeme též přičíst porevoluční odchod určité části pracujících dělníků z továren v Československu, neznamenal to však výrazný úbytek vietnamské komunity u nás. Až v roce 1993 se postupně, pod vedením ministra průmyslu a obchodu Vladimíra Dlouhého a později snahou ministra zahraničních věcí Josefa Zieleniece začali společné vztahy vracet do původních kolejí.

4. ANALÝZA FAKTORŮ MIGRACE Z VIETNAMU DO ČESKÉ REPUBLIKY

4.1. Migrace po roce 1989

Po roce 1989 se změnila celá tvář Československa nejen ve vztahu k vnitřní politice trhu, ale také ve vztahu k zahraničním vztahům. Odstup ČSSR od mocenského bloku Sovětského svazu a jeho politiky znamenal pro vznikající novou Československou federativní republiku novou etapu budování. Revoluce přinesla také radikální změny v politických a diplomatických vztazích mezi Československem a Vietnamem.

Dlouhodobá pomoc obou zemí a s nimi související vztahy nemohly být přetrhány ze dne na den. Československo se orientovalo na transformaci a postupné rozdělení na dvě samostatné republiky. V důsledku toho odchází z českých podniků značná část vietnamských dělníků, neznámá to však to, že se komunita zcela vytratila. Podniky po revoluci nebyly bez přispění státu schopny samostatně navázat na předchozí dobré vztahy s Vietnamem. I v samotném Vietnamu to byl posun od spolupráce našich tuzemských společností a rozvoje tamější ekonomiky k pomoci od asijské konkurence. V roce 1993 se postupně Česko – Vietnamské vztahy dostávají zpět na společnou vlnu a to díky tehdejšímu ministru průmyslu a obchodu Vladimíru Dlouhému. Později to byl Josef Zieleniec, jehož pobyt ve Vietnamu znamenal vrácení politických vztahů zpět na standardní úroveň. (Hlavatá, Ičo, Karlová, Kučera, 2008)

Následující text se opírá o knihu Migrace a kulturní konflikty od Haralda Ch. Scheu a konkrétněji o kapitolu věnovanou Vietnamské komunitě v ČR od Šárky Martinkové a Evy Pechové. Po těchto všech jednáních se v ČSFR a později v samostatné České republice formuje komunita se všemi jejími charakteristikami. Na začátku devadesátých let si první Vietnamští obchodníci pronajímají stánky na tržnicích a začínají obchodovat s levným oblečením dovezeným především s Číny. Tito noví podnikatelé chytře využili mezery na trhu v ČR, která po privatizaci podniků vzniká a tak zaplavili levným textilem a elektronikou český trh. Jako praví obchodníci se koncentrovali v místech, které přinášely největší zisky, proto největší komunity vznikly

ve velkých českých a moravských městech, jako Praha, Brno, Ostrava či Cheb. Právě v příhraničních oblastech Německa se také snažili své obchody směřovat na bohatší klientelu shánějící se po levném oblečení. Ve velkých městech také vznikala konsorcia podnikatelů, ti skupovali nevyužité velké prostory bývalých továren a kasáren. Zde později vyrostly velikoobchody, pro menší podnikatele. Studenti a dělníci, kteří se rozhodli nevrátit se do své domoviny, vytvořili dobrou základnu pro dále přicházející krajanů. Zajímavostí se stává to, že Česká republika se stala novým domovem nejen pro ty, kteří přijeli v rámci RVHP do ČSR, ale pro ty kteří zůstali v zemích dnešní Visegrádské skupiny. Další významnou vlnou Vietnamců, byla ta v roce 1993 z Německa. NDR jako jedna ze zemí RVHP byla také zapojena do pomoci Vietnamu. Vietnamští pracovníci měli s NDR sepsanou smlouvu o finančním vyrovnání, pokud nedodrží podmínky pracovní smlouvy a zemi opustí. Místo toho aby se vrátili zpět do Vietnamu, pouze přešli hranici s ČR. Druhá Německá vlna přišla o dva roky později v roce 1995, kdy se německá a vietnamská strana dohodly na repatriaci svých krajanů zpět do VSR. Řada Vietnamců se tohoto postupu zalekla a odjela k nám. Většinu těchto migrantů ale tvořili a tvoří přistěhovalci přímo z Vietnamu. Oproti předrevolučnímu období se změnilo složení migrantů, od privilegovaných začali stále častěji do ČR odjíždět také lidé z chudých provincií. Ze státem regulované migrace z důvodů zlepšení hospodářského stavu Vietnamu se stala standardní ekonomická migrace motivovaná zlepšením podmínek k životu.

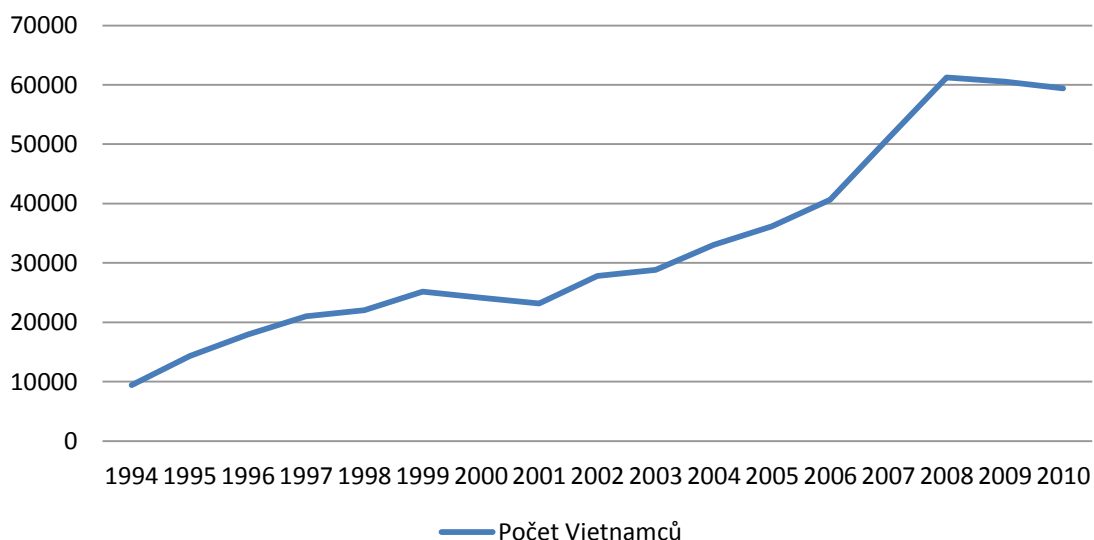
Nově příchozí se jednoznačně chovali podle již v této práci zmiňované migrační teorii sítí, kdy se soustřeďovali kolem osob se zkušenostmi s českou realitou. Vznikaly tak lokální komunity, především ty se společným základem jako jsou rodinné vztahy či příslušnost k určitému kraji ve Vietnamu. V polovině 90. let se migraci z Vietnamu dařilo ve spojitosti s prosazením ustanovení, které usnadňovalo příchod rodinných příslušníků k nám. Vietnamské etnikum se u nás dostávalo do popředí díky postupnému procesu vnitřní strukturalizace a autonomní stratifikace, přičemž základním spojujícím elementem byla tržiště. Po roce 1989 se dostávají do ČR Vietnamci, kteří věří, že jejich pobyt je jen krátkodobý. Jejich představou bylo, vydělat peníze a s nimi se vrátit zpět. Toto řešení se ale po několika letech strávených tady, zdálo nesmyslné a napomáhala tomu situaci, kdy někteří s těchto migrantů měli již rodinu a potomky, kteří se zde již narodili. Rozdílnost v kulturních návycích a jazyková bariéra se odrážela stále častějším uzavřením se před světem a budováním velkých tržišť (Praha, Brno, Cheb, Potůčky),

takových ostrůvcích domova v cizí zemi. Nejspodněji v hierarchii vztahů Vietnamců stojí nově příchozí, kteří dnes spolupracují se starousedlíky. Využívají jejich služeb jako tlumočníků a rádců při zakládání nových živností v oblasti právní i ekonomické.

V roce 2005 vlastnilo 95 % všech Vietnamců pobývajících na našem území živnostenský list. To je největší počet živnostenských oprávnění vydaných cizincům u nás. Zajímavostí je také to, že vysokoškolsky vzdělaní Vietnamci dávali a dávají přednost obchodu před prací, pro kterou mají kvalifikaci. S rozvinutostí komunity musí reagovat i poptávka po jiných službách v ní. Řemeslníci, architekti či počítačová experti se dostávají na tato místa, ovšem v drtivé většině jsou to obchodníci se spotřebním zbožím. Neznalost češtiny a kapitálu brání rozvinout samostatnou činnost a tak ve většině případů jen sledují kroky svých krajanů.

Rodinné vazby jsou velmi důležité při pozorování chování migrantů. I velmi vzdálení příbuzní zajišťují možnost se přistěhovat do České republiky a mohou jim zajistit vcelku dobré zázemí. Zázemí a rodinné vztahy přispěly v posledních letech ke skokovému navýšení počtu Vietnamců u nás, v srpnu 2007 u nás pobývalo dle oficiálních statistik téměř 46 tisíc Vietnamců a Vietnamek o rok později v roce 2008 bylo napočítáno již 57 660 lidí. Následující graf ukazuje vývoj od roku 1994 a zaznamenává i tento skok.

Graf 4.1: Vývoj počtu Vietnamců v ČR

Zdroj: Český statistický úřad, 2010, vlastní zpracování

V grafu můžeme vidět vývoj po roce 2008, kdy svět zasáhla krize a tak i počet migrantů, kteří často využívali pomoc vietnamských i českých agentur, kles. Zprostředkování práce od agentury stojí pro Vietnamce 6 – 14 tisíc dolarů (průměrný plat ve Vietnamu je v přepočtu 1000 Kč). Vietnamec se tak musí zadlužit na dlouhou dobu, ale i tak je odjezd na Západ do ČR velmi lákavý. Ve Vietnamu panuje velká nezaměstnanost a vláda se tak svou otevřenou politikou vůči vývozu své pracovní síly snaží toto číslo snižovat.

4.2. Analýza dotazníkového šetření

V rámci této bakalářské práce byl proveden mezi vietnamskou komunitou plošný výzkum, který nám pomůže odhalit některé z hlavních příčin migrace Vietnamců do ČR. Empirický výzkum se většinou člení do čtyř základních kategorií, které odpovídají zdrojům informací: pozorování, experiment, analýza věcných skutečností a poslední dotazování, které je založené na výpovědích dotazovaných lidí (Surinek, Komárková, Kašparová, 2001). Tato nejběžnější využívaná metoda byla využita i v této práci, a to ve formě dotazníků.

Dotazníkové šetření probíhalo v prvním čtvrtletí roku 2012 v pěti moravských městech v Ostravě, Opavě, Olomouci, Přerově a Prostějově, kde koncentrace obyvatel s vietnamskými kořeny dosahuje největších čísel. Dotazník byl koncipován kvůli slabé znalosti českého jazyka ve Vietnamštině (viz přílohy). Celkem je v dotazníku 12 uzavřených otázek zjišťujících informace o pohlaví, dosaženém vzdělání, důvodu příjezdu či zpětné návštěvnost Vietnamu a 1 otevřená otázka týkající se věku respondenta. Šetření se zúčastnilo celkem 104 respondentů. Návratnost u tohoto dotazníkového šetření dosáhla 90 %. Dotazníky byly vyplňovány individuálně bez pomoci tazatele jen s vysvětlením celého výzkumu. Vyplňování a následný zpětný výběr byl uzpůsoben podle osobních reakcí respondentů.

Výběr souboru dat jsou postupy vedoucí k získání takových zkoumaných osob (výběrového souboru) pro výzkum, aby tyto osoby v potřebné míře reprezentovaly celek. Rozlišujeme tzv. cílovou populaci a základní populaci. U nás je cílovou populací vietnamská komunita a základní populace je ta, kterou jsme, v našem případě dotazníkovým šetřením zachytili. Volba metody, která je vhodná pro řešení dané

výzkumné úlohy není vždy jednoznačná a často záleží na schopnostech výzkumníka správně uvážit výhody a nevýhody jednotlivých metod.

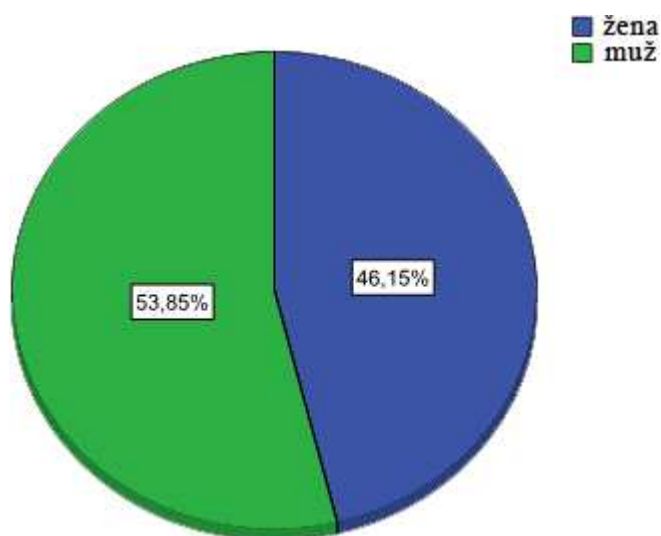
Základním rozčleněním může být výběr pravděpodobnostní. Pravděpodobnostní (náhodný) výběr je založen na přesných metodologických pravidlech a vylučuje možnosti subjektivního zásahu při výběru respondentů. Jde o výběry, které vytvářejí základní soubory s vysokým stupněm jeho reprezentativnosti. Do takovýchto výběrů můžeme zařadit prostý náhodný výběr, vícestupňový výběr, oblastní (stratifikovaný) náhodný výběr či skupinový výběr (Jandourek, 2001).

Druhým typem výběrů jsou výběry nepravděpodobnostní. Nepravděpodobnostní (nenáhodné, záměrné) výběry jsou charakteristické tím, že v průběhu výběru vzorku je uplatňován osobní úsudek, nevycházejí tudíž z teorie pravděpodobnosti. Někdy je výběr vzorku ovlivněn úsudkem samotného výzkumníka, jindy se spoléhá na úsudek tazatele. K takovýmto výběrům řadíme kvótní, systematický, výběr úsudkem nebo nabalováním (Řezanková, Marek, Vrabec, 2001). V této práci byl použit především úsudek tazatele (autora této práce), a to proto, že kvótní výběr vzhledem k nedostatku dat o struktuře vietnamské populace v ČR nebyl možný.

V první části si přiblížíme skupinu respondentů, která se šetření zúčastnila. Především si ukážeme rozložení dle pohlaví a věku.

Podle statistických údajů ze statistického úřadu bylo k 31. 12. 2010 z celkového počtu Vietnamců u nás 41 % žen, což znamená, že vzorek je celkem věrným odrazem tohoto stavu. V absolutních číslech se tedy v našem případě jedná o 48 žen z celkem 104 lidí.

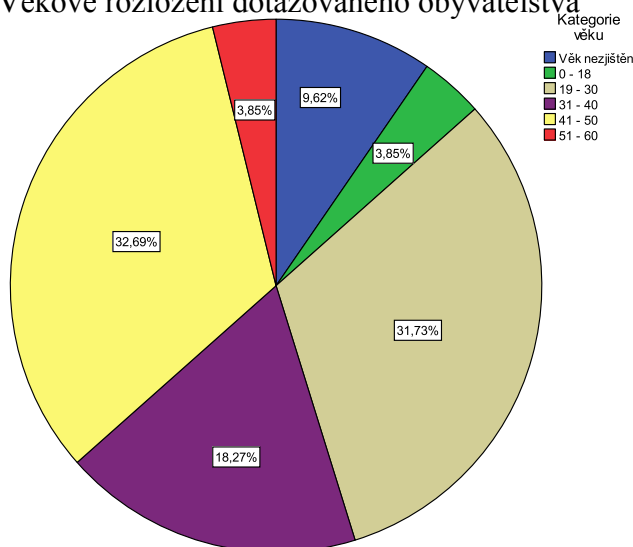
Graf 4.2: Rozložení pohlaví v dotazníkovém šetření

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

S dalším údajem, a to s věkem je u vietnamské komunity u nás, ale i Vietnamců celosvětově problém. Jejich věk je v některých případech velmi obtížné zjistitelný. V oficiálních dokumentech je sice zaneseno nějaké datum, ovšem od skutečnosti se může lišit o dva až tři roky. Pro tento výzkum tedy uvádíme i ty, kteří nevyplnili svůj věk. Dále byly pro větší přehlednost vytvořeny skupiny podle věku, a to celkem 6, 0 – 18 let věku, 19 – 30, 31 – 40, 41 – 50, 51 – 60 a více než 60. V grafu se neobjevuje 6. kategorie, protože žádný z dotazníků nevyplnila osoba, která by dosáhla tohoto věku. V grafu 4.3 vidíme, že největší podíl mají Vietnamci ve věkové kategorii 19 – 30 let a 41 – 50 let.

Graf 4.3: Věkové rozložení dotazovaného obyvatelstva

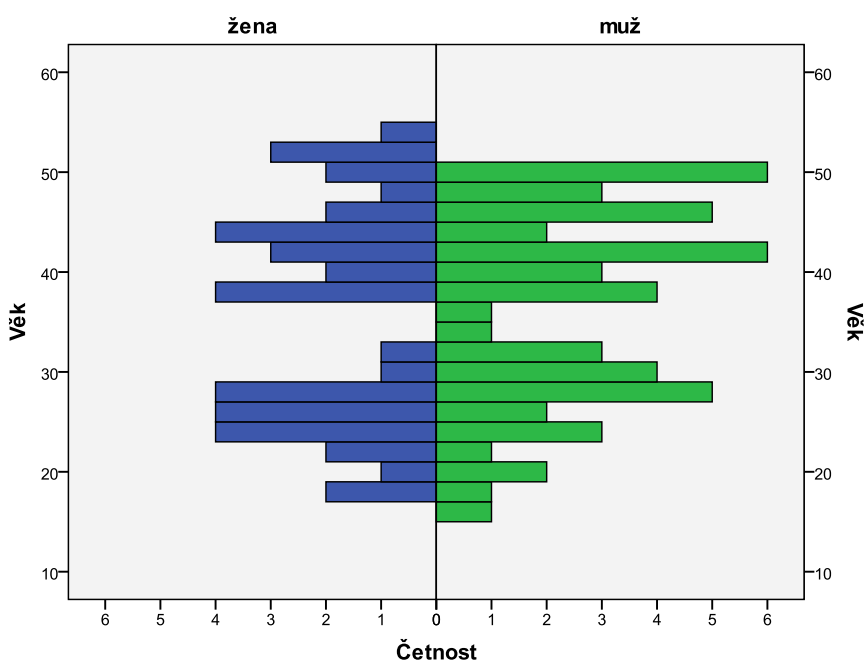

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

V budoucnu můžeme očekávat, že se populace bude ve věkovém rozložení měnit, bude přibývat starších ročníků, které jsou již v grafu zaneseny, a také bude přibývat mladší generace, která se zde narodí a bude vyrůstat v užší kooperaci s Čechy. Podle trendu, který jsme si přiblížili v Grafu 4.1, se můžeme domnívat, že se bude zvětšovat také počet nově příchozích.

Pro lepší ilustraci toho, jak je soubor rozdělen věkově, uvádíme věkovou pyramidu, která jasně ilustruje, jaký věk mají jednotliví respondenti. Z tohoto pohledu můžeme vidět, že u mužů je jednoznačně věkové zastoupení u starších ročníků, zatímco ženy jsou nejvíce zastoupeny mladší generací.

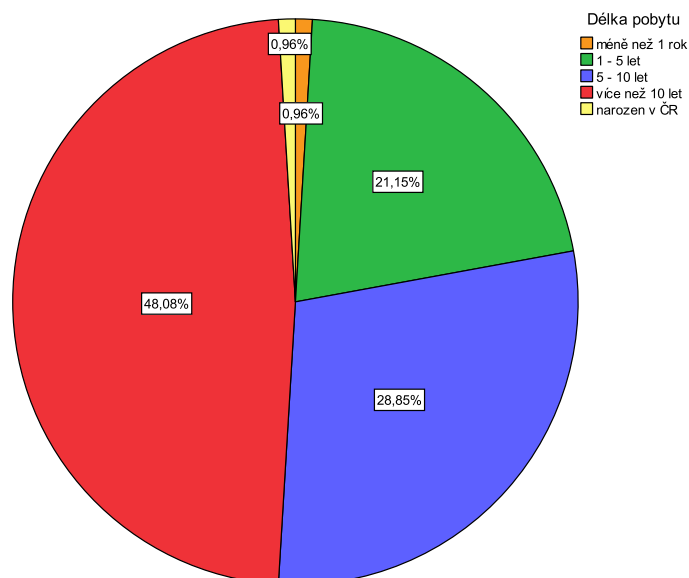
Graf 4.4: Věková pyramida respondentů

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Na následujícím grafu 4.5 vidíme celý soubor rozdělen podle doby pobytu v ČR. Téměř padesát procent respondentů zde žije více než 10 let. V některých případech se setkáváme s lidmi, kteří jsou zde více než dvacet let, jako například příchozí v rámci socialistické pomoci. Tyto přistěhovalce zde nemůžeme dobře ilustrovat, protože se dotazníkového šetření v podstatě nezúčastnili.

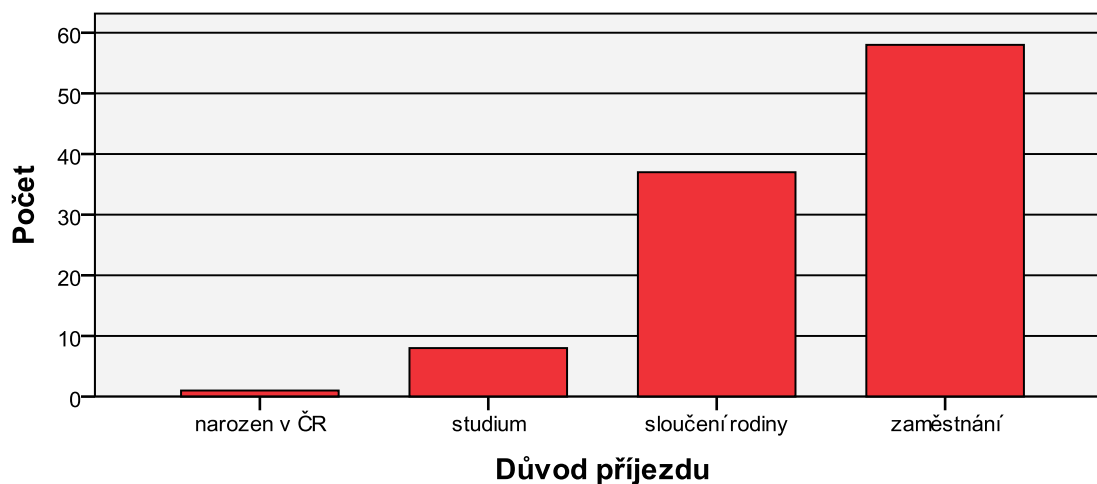
Graf 4.5: Délka pobytu v ČR

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Následující graf nám prozrazuje, jaký byl důvod příjezdu vzorku vietnamské populace do České republiky. Jak je vidět, převažuje nejvíce odpověď zaměstnání, které přináší tolik toužené zlepšení ekonomické situace jedince.

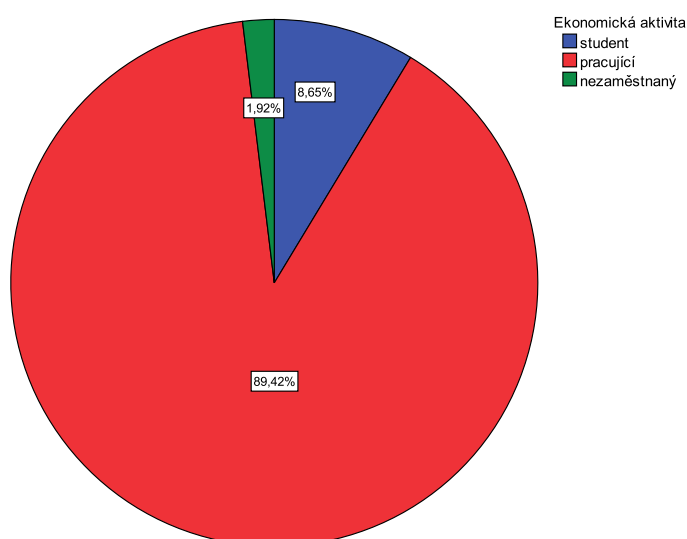
Graf 4.6: Důvody příjezdu do ČR

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Již v socialistickém Československu se Vietnamci u nás zapsali jako velmi zdatní a pracovití lidé, kteří jsou ochotni v práci zůstat přesčas a výkonností převyšovat krajany. Ve vyhodnocení otázky: *Jaká je Vaše současná ekonomická aktivita?*, uvedlo téměř 90 % respondentů odpověď, *pracující* (viz následující graf).

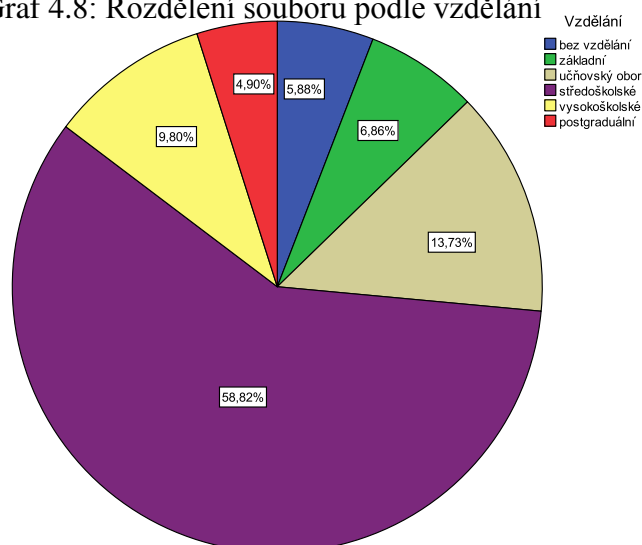
Graf. 4.7: Rozložení vzorku podle ekonomické aktivity

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Dobrý a objektivní ukazatel toho, jak je soubor rozdělen, je bezesporu vzdělání. Otázka týkající se vzdělání, je uzpůsobena tak, aby zachycovala všechny stupně vzdělávacího procesu (systému) Vietnamu. Vzdělávací systém není nepodobný tomu českému. Děti prochází základním vzděláním, které je ohraničeno věkem 7 – 15 let, a poté si vybírají typ školy, který jim umožní buďto vyučit se, nebo projít rozšířeným základním vzděláním (obdobu gymnázia) a poté nastoupit na univerzitu (UNESCO, 2011). V následujícím grafu 4.7 je zachyceno rozdělení souboru podle kategorií: bez vzdělání, základní, učňovské, středoškolské (gymnázium), vysokoškolské či postgraduální, více než polovina Vietnamců má středoškolského vzdělání, a cca 14 % má VŠ nebo postgraduální stupeň vzdělání.

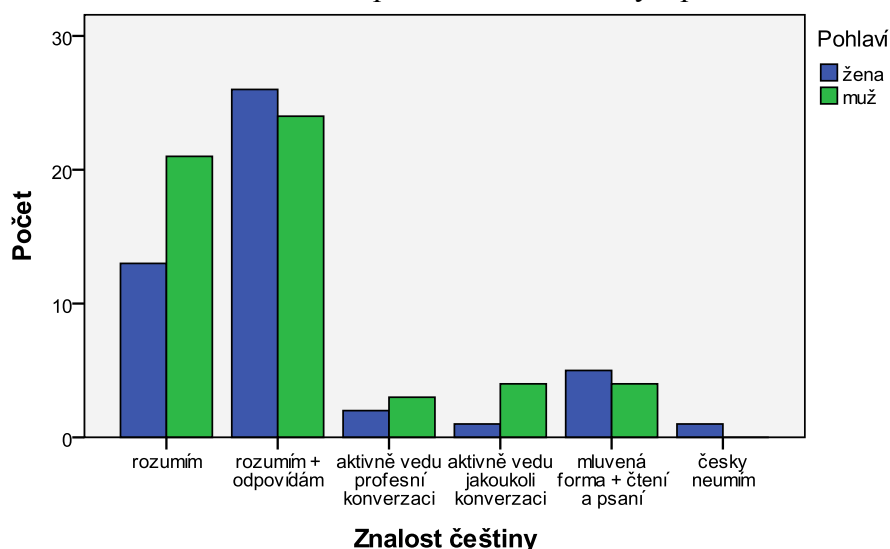
Graf 4.8: Rozdělení souboru podle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Dotazníky byly koncipovány primárně ve Vietnamštině, protože se znalostí češtiny je na tom vietnamská komunita nejhůře ze všech skupin cizinců. Nahrává tomu fakt, že jako jediná z těchto skupin, nemá Vietnamština společný slovanský základ. V grafu můžeme vidět nejen rozložení podle znalosti češtiny, ale také to, zda se liší znalost češtiny u mužů a žen.

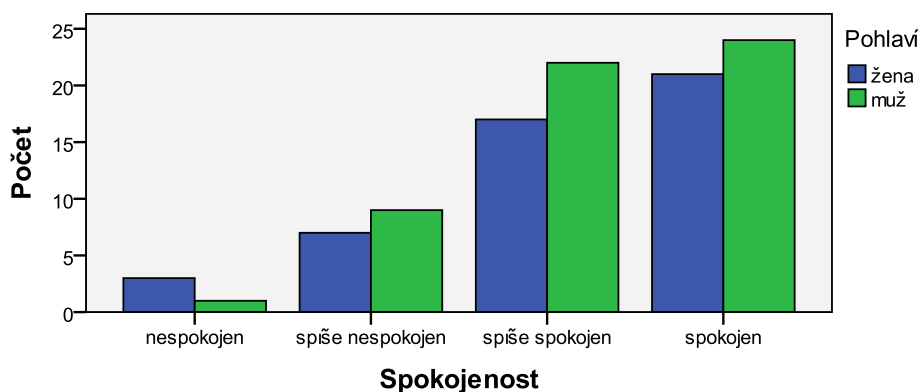
Graf 4.9: Rozložení souboru podle znalosti češtiny a pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

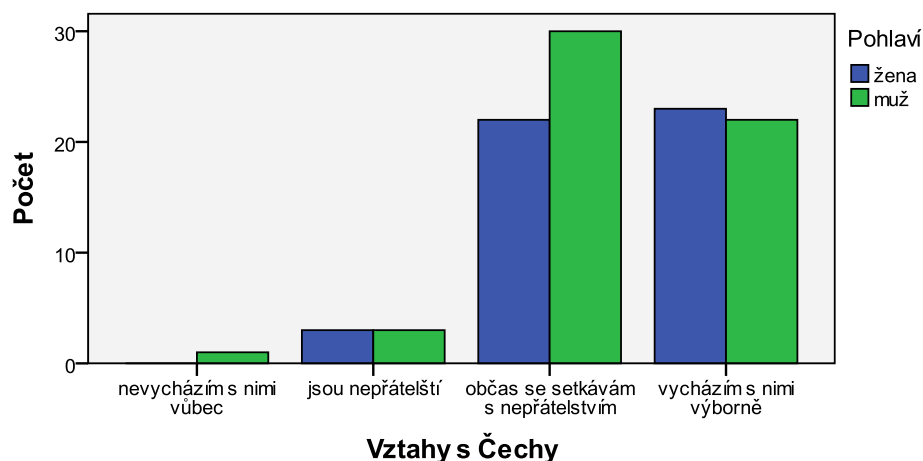
Dva subjektivní ukazatele, které můžeme zahrnout do našeho vyhodnocování, tvoří otázky týkající se spokojenosti života jednotlivce v České republice a vztahů s Čechy. Problémem těchto otázek je, že respondenti mohli reagovat na vyplňování dotazníků jinak než ve skutečnosti. Nicméně tyto výsledky mohou leccos naznačovat. První graf ukazuje spokojenost života v ČR a druhý je zaměřen na vztahy s Čechy (opět jsou grafy rozděleny na skupiny mužů a žen). 80 % dotazovaných je v ČR spokojena.

Graf 4.10: Spokojenost života v ČR (muži a ženy)

Zdroj: vlastní zpracování

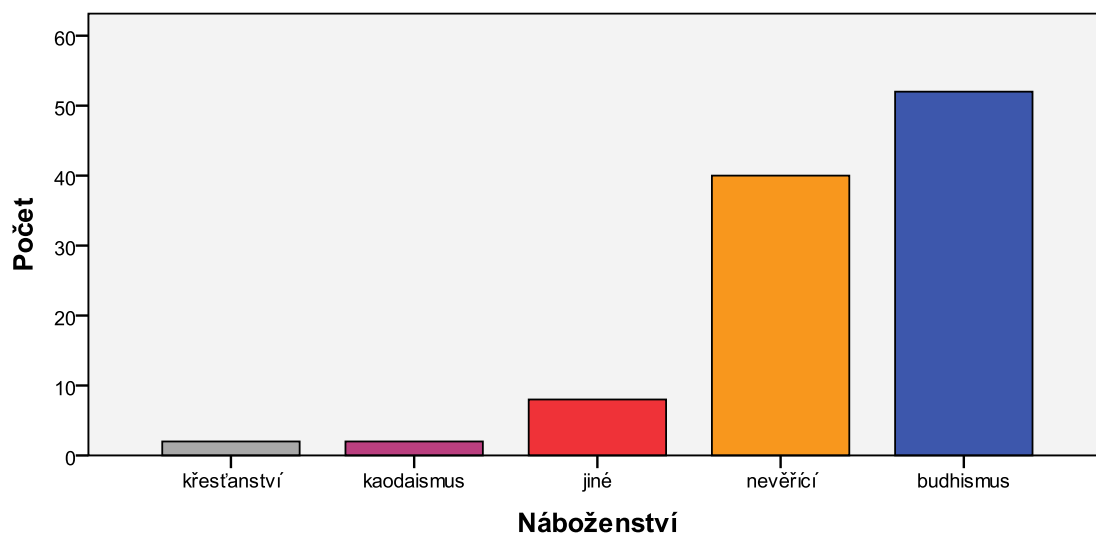
Graf 4.11: Vztahy s Čechy (muži a ženy)

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Doplňující otázkou bylo náboženství. Většina Vietnamců ve Vietnamu jsou buddhisté, tak není překvapením, že se v mnoha obchodech či restauracích, můžeme setkat s typickými místy (oltáři), kde se takto buddhismus projevuje. V následujícím grafu si také tohoto převažujícího zastoupení buddhistů můžeme všimnout. V našem souboru buddhisti převažují, tvoří přesně polovinu druhou nejpočetnější skupinou jsou nevěřící s téměř 40 %.

Graf 4.12: Náboženství

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Na základě zjištěných informací si teď můžeme ukázat, jak vypadají průměrní respondenti podle pohlaví. Průměrná respondentka - žena je věkově v kategorii 19 – 30 let, do České republiky přijela kvůli zaměstnání a žije zde více než 10 let. Je středoškolsky vzdělaná, momentálně pracuje, nejčastěji jako prodejce oděvního zboží, se znalostí češtiny je na tom tak, že rozumí mluvené formě a dokáže odpovídat na otázky, žádný jiný světový jazyk ovšem neovládá. Po více než 10 letech se v ČR cítí spokojena a s Čechy vychází dobře. Je to buddhistka a Vietnam navštěvuje jen velmi zřídka. Průměrný respondent - muž je na tom obdobně jen v kategoriálním rozložení skupiny podle věku se nachází v kategorii 41 – 50 a u Čechů se občas setkává s nepřátelstvím.

Tabulka 4.1: Průměrní Vietnamci

PRŮMĚRNÁ VIETNAMKA V ČR	PRŮMĚRNÝ VIETNAMEC V ČR
	
19 – 30 let	41 – 50 let
více než 10 let, kvůli zaměstnání	více než 10 let, kvůli zaměstnání
prodejce oděvního zboží	prodejce oděvního zboží
střední škola	střední škola
buddhistka	buddhista
Vietnam navštěvuje zřídka	Vietnam navštěvuje zřídka
v ČR je spokojena, česky rozumí a odpovídá	v ČR je spokojen, česky rozumí a odpovídá
s Čechy vychází dobře	s Čechy mívá neshody

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.1. Vzdělání ve vietnamské komunitě

Jestliže se podíváme na vietnamskou komunitu jako celek, v oblasti jejich vzdělání se setkáme mnohdy s tím, že většina těchto migrantů jsou středoškolsky a v některých případech dokonce vysokoškolsky vzdělaní. Podívejme se tedy na vysokoškolsky vzdělané respondenty v našem dotazníkovém šetření.

V našem případě se tedy jedná o vzorek patnácti lidí, což tvoří přibližně 14,5 % z celkového počtu dotazovaných. V tomto vzorku představují muži většinu s 9 respondenty. Důležitým faktorem při vyhodnocování dotazníku je to, zda při vysokoškolském vzdělání Vietnamci vykonávají práci, pro kterou byly kvalifikováni. Z výsledků je jasné, že v našem vzorku tomu tak není. Většina z nich pracuje na tržnicích či v restauračních zařízeních, jen dva lidé odpověděli, že pracují jinde než v uvedených službách. Dalším zajímavým ukazatelem je to, zda se při pobytu v České republice, který ve většině případů dosahuje více než pěti let, naučili dostatečně česky. Znalost místního jazyka je důležitá nejen pro Vietnamce, ale pro jakéhokoli migranta na světě. Vždy je největší bariérou jazyk, který může rozhodovat o tom, jestli se člověk na daném trhu uplatní ve své profesi či nikoli. Jestliže hovoříme o komunitách celosvětově, můžeme se setkat s názorem, že uzavřenost komunity hraje v tomto ohledu významnou roli. Ve vietnamské komunitě tomu není jinak. S tímto přístupem ale také koresponduje fakt, že velká část vietnamské komunity přijela do ČR s vidinou zlepšení ekonomické situace, vyděláním peněz a následným odjezdem do vlasti, žijí u nás s pocitem provizoria, kterého se ani po prodloužení pobytu nezbaví. V tomto pocitu pramení také to, že jejich motivace naučit se česky a tudíž se více integrovat je velmi nízká.

V našem souboru vysokoškoláků si vybereme tedy skupinu těch, kteří žijí v ČR více než 5 let a tudíž by měli být schopni alespoň komunikovat na dobré úrovni. Nicméně k faktu, že jsou zde již dlouhou dobu, jen pět z jedenácti dokáže aktivně vést jakoukoli konverzaci a jen dva z nich dokážou česky číst i psát (pozn. tyto dva jsou ve skupině do 30 let a v ČR jim bylo poskytnuto vzdělání na všech úrovních). Zbytek a tudíž i většina této skupiny se nachází ve stavu, kdy česky sice rozumí, ale odpovídají jen na jednoduché otázky a tudíž jsou ve znalosti češtiny více méně pasivní. Šedesát procent vietnamských vysokoškoláků umí anglicky.

Na druhém konci se nachází ti, kteří vzdělávacím procesem neprošli vůbec. tato menšina, necelých 5 %, se svým průměrným věkem (42 let) ocitá mezi staršími ročníky. Jak už bylo řečeno v předchozím textu, mnoho zemědělských regionů ve Vietnamu má malou možnost dostat se i k těm nejzákladnějším formám vzdělání.

4.2.1. Důvody příjezdu a práce v ČR

V našem vzorku respondentů tvoří majoritní skupinu lidi, kteří do České republiky přicestovali kvůli práci. Práce je ve Vietnamu nedostatek a tak jsou nuceni vycestovat za ní na západ. Nejsou to ovšem jen ti, kteří se rozhodli dobrovolně. Velkou část z nich tvoří také pracující migrující sem v rámci pobytů socialistické hospodářské pomoci, při kterých si zvyšovali kvalifikaci. Při vyplňování dotazníků nám někteří uvedli přesnou délku pobytu. Středoškolsky vzdělaní lidé přicestovali před 25 lety jako mladí studenti do továren a podniků. Po roce 1989 většinou o práci přišli a museli si najít práci novou nebo odjet zpět domů. O této kapitole života vietnamské komunity jsme již hovořili v předchozí části práce. Tito lidé tu založili rodiny a dlouhodobě zde našli svůj nový domov. Takto příchozích lidí je v našem průzkumu téměř 56 %. Druhou největší skupinou jsou členové rodiny, která zde již nějakou dobu pobývá, a tudíž se k ní připojili. Tito migranti sem příjíždějí až po roce 1989.

Práce v České republice je tedy hlavním důvodem, proč zde žít a zakládat rodiny. Jakou práci tedy lidé z Vietnamu vykonávají? Z toho, co už víme, se po roce 1989 hodně změnilo, přechod k obchodu na tržnicích je velký zlom pro komunitu. O 22 let později je situace obdobná. Podívejme se na náš vzorek pracujících.

Tabulka 4.2: Obory ve kterých Vietnamci pracují

Obor	Četnost	Procento z pracujících
Pohostinství	25	26,9 %
Prodej oděvního zboží	40	43 %
Prodej potravin	10	10,8 %
Kosmetické služby	10	10,8 %
Jiný	8	8,6 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z předchozí tabulky 4.1 můžeme vyčíst, že stále velké procento lidí pracuje v obchodě s oděvy. Je to dáno historickým vývojem a také tím, že velké vietnamské tržnice shlukují krajany, a ti pak kolem sebe vytváří svůj vlastní asijský svět uprostřed Evropy. V Praze - Libuši se nachází největší vietnamská tržnice SAPA, v níž se koncentrují prodejci oděvů, ale také v její blízkosti se nachází kulturní středisko, které pořádá slavnosti spojené s významnými vietnamskými svátky. V tržnici se rozvinul také obchod zajišťující veškerý komfort, který by mohli Vietnamci dostat ve Vietnamu. Prodejci vietnamských potravin, vietnamští lékaři, právníci či jazykové centrum češtiny. Funguje zde školka a škola vietnamštiny pro děti narozené v ČR. (Martinková, Pechová, 2011) Padesát procent takto pracujících v našich dotaznících je středoškolsky vzdělaných a se znalostí češtiny jsou na tom špatně.

I takto funguje provázanost vietnamské komunity u nás. Odklonem od dnes již tradičního stánkového prodeje se můžeme setkat u nově přichozí vlny migrantů. Trh s levným oblečením je přesycen a tak vstup do něj již tak neláká. Nově se dostávají do popředí kosmetické služby, které jsou spojeny především s manikúrou. U vzorku pracujících právě v těchto službách, jsme se setkali s tím, že 50 % z nich tu pobývá méně než 5 let, což potvrzuje předchozí tvrzení. Vietnamci jsou národ zvyklý na velkou konkurenci a jako obchodníci jsou výborní. Dokážou pružně reagovat na poptávku po jistém druhu zboží či služeb a tak tam, kde čeští podnikatelé končí kvůli konkurenci supermarketů, tam Vietnamci otevírají nové obchody. V tomto ohledu rychle objevily místo, kde uplatní svůj talent na odhad toho, kde bude poptávka stoupat. Rychlý životní styl nás nutí ve spěchu řešit i jídlo, globalizace nás zase naučila poznávat i v domovině cizokrajné kultury. Rychlá občerstvení, která vedou Vietnamci, si u nás získala velkou oblibu. Vietnamská kuchyně je rozmanitá a pro našince exotická, proto není divu, že 27 % námi dotazovaných pracuje právě v pohostinství.

Další příležitostí, většinou tedy na vesnicích či menších městech, kde chybí supermarkety s dlouhými otevíracími dobami a levným zbožím, jsou večerky (obchody otevřené do pozdních večerních či nočních hodin). Tyto obchody mají otevřeno sedm dní v týdnu, cenami a dobře zvoleným sortimentem zboží konkurují tuzemským podnikatelům a tlačí na ně z pozice, kterou by jim v některých ohledech mohly závidět. Také proto se počet takovýchto podniků může v blízké době zvětšovat. V našich dotaznících se počet respondentů pracujících ve večerkách pohybuje okolo 11 %.

4.2.2. Návštěvnost Vietnamu a vztahy s Čechy

Jak už jsme zmiňovali v předchozím textu, většina z Vietnamců u nás se snaží udržet si myšlenku toho, že v ČR pobývají jen dočasně a po nějaké době, kdy vydělají peníze, se vrátí zpět do vlasti. Jak jsou tedy s návštěvovaností Vietnamu? Téměř 70 % z dotazovaných uvádí, že Vietnam navštěvují za delší časové období, než jsou dva roky, a 10 % dokonce nenavštěvuje Vietnam vůbec. Z dotazovaných lidí odpovědělo variantou vícekrát do roka, nebo alespoň jednou za rok jen 5 %. Důvodem je samozřejmě také to, že letenky do Vietnamu jsou finančně nedostupné, vzhledem k zaměstnání, které vykonávají. U mladých lidí, kteří se buďto narodili v ČR nebo jsou zde od malička, se můžeme setkat s tím, že dostali jeden rok základního vzdělání ve Vietnamu.

U subjektivních otázek typu, jak jste spokojeni s životem v ČR či jak vycházíte s Čechy, můžeme analýzu zkombinovat s některými objektivními ukazateli. Například můžeme poukázat na to, že občasné neshody s Čechy mohou pramenit ze špatné znalosti jazyka. V dotazníkovém šetření uvádí 80 % lidí, kteří mají občasné konflikty s Čechy, špatnou (pasivní) znalost jazyka.

5. ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské bylo odhalit některé z mnohých faktorů migrace vietnamského obyvatelstva do ČR. Na začátku práce byly popsány důvody a systémy celosvětové migrace. Ty nás uvedli do obecné problematiky migrace. V další kapitole jsme se zaměřili na vznik vietnamské komunity v ČR od počátku vztahů těchto dvou států. Vietnamci vytvořili za více než 60 let společné historie významnou komunitu, a tak je zajímavé a potřebné se zajímat o její život.

V nejdůležitější části práce jsme zkoumali porevoluční vývoj, který je dobře zmapován i statisticky a nejvíce formuje současnou tvář vietnamské komunity vietnamských migrantů u nás. Transformace české ekonomiky zapříčinila rozpad společností a firem, které poskytovaly Vietnamcům práci a vzdělání. Tato přeměna se musela odrazit zákonitě také v tom, kde začali pracovat. Na začátku devadesátých let využili nerozvinutého trhu a zaslepili tak díru v oděvní oblasti. Tržnice vznikaly ve všech větších městech. Současná situace se od tohoto trendu již pomalu odklání.

Jako cíl jsme si vytkli zjistit o důvodech migrace něco víc. K tomuto účelu nám posloužilo pilotní dotazníkové šetření probíhající na území Moravy. Tento výzkum pomohl odhalit některé zajímavé údaje o soužití Vietnamců s námi. Některé výsledky přinesly potvrzení statistických ukazatelů. Jiné výsledky prozradily skutečné důvody příjezdu a poukázaly například na fakt, že vysokoškolsky vzdělaní Vietnamci nemohou nebo nechtějí uplatňovat svou kvalifikaci a raději volí málo placená, neprestižní povolání. Důvody tohoto jsou především v uzavřenosti komunity a špatná znalost češtiny. Výsledky také upozornily na úspěšnost a inteligenci Vietnamců jako obchodníků, kteří ví, co bude trh poptávat, a dokážou tak velice pružně reagovat.

Predikce do budoucna ve vývoji počtu Vietnamců v ČR může být otázkou pro nějaký jiný výzkum, lze ale předpokládat, že současná populace se bude dál rozšiřovat, ve smyslu budování vnitřní sítě ať už to na úrovni rodin, nebo větších seskupení podnikatelů (tržnice a svět kolem nich). V budoucnu může též docházet k další migraci do států západní Evropy. Tohoto odlivu se zúčastní nejspíše druhá generace Vietnamců a Vietnamek, která se zde narodila. Starší generace vede své potomky k co nejlepším studijním výsledkům a tak se brzy dočkáme první generace Vietnamců s vysokoškolskými tituly z českých univerzit. Odchod inteligence na Západ

zaznamenáváme i u Čechů a tak můžeme říct, že i čeští Vietnamci budou migrovat dále a tvořit svou novou budoucnost.

ZDROJE

AGOZINO, Biko. 2000. Theoretical and Methodological Issues in Migration Research: Interdisciplinary, Intergenerational and International Perspectives. Farnham: Ashgate Pub Ltd.

BRETTELL, Caroline B. a James F. HOLLIFIELD. 2008. Migration Theory: Talking across Disciplines. Second Edition. New York: Routledge.

BROUČEK, Stanislav. 2003. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.

Central Intelligence Agency, Vietnam [online] 2012. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/vm.html>

Český statistický úřad. 2011. Cizinci v ČR 2011 [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1414-11-r_2011-0900

DLOUHÁ, Jana, Jiří DLOUHÝ a Václav MEZŘICKÝ. 2006. *Globalizace a globální problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf>

DRBOHLAV, Dušan. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

GONZALEZ, Nancie L. Solien De. 1961. Family Organization in Five Types of Migratory Wage Labor. Arlington: American anthropologist.

HAIGUANG, Xin. 2011. *China's „Wealth Drain“* - New sings that rich chinese are set on emigrating. Worldcrunch.

HLAVATÁ, Lucie, Ján IČO, Petra KARLOVÁ a Mária STRAŠÁKOVÁ. 2008. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

International Bureau of Education. 2011. World data on education: Viet Nam, 2010/11. [online]. [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001931/193193e.pdf>

International Organization for Migration. 2011. IOM – Key Migration Terms. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/key-migration-terms/lang/en#Migration>.

JANDOUREK, Jan. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál

JENÍČEK, Vladimír. 2002. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C. H. Beck.

- KING, Russell. 2008. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta
- MARTINKOVÁ, Š. 2006. *Česko-vietnamské vztahy*. In: Kocourek, Pechová: S vietnamskými dětmi na českých školách. Praha: H & H.
- Ministerstvo vnitra. 2008. Azyl a migrace. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/migrace.html#fenomen>.
- MÜLLEROVÁ, P. 1998. "Vietnamci v České republice". In: Šišková, T. (ed.): *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál
- PETRÁŠ, René. 2011. „*Migrace a Česká republika*“. In: Harald Christian Sheu (ed.): *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium.
- ROGERS, Rosemarie. 1992. The politics of migration in the contemporary world. *International Migration*.
- RYSTAD, G. 1992. Immigration History and the Future of International Migration. In: *International Migration Review*, Winter.
- ŘEZANKOVÁ, Hana, Luboš MAREK a Michal VRABEC. 2001. IASTAT – *Interaktivní učebnice statistiky*. [online]. [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <http://iastat.vse.cz/>
- STOJANOV, Robert a Jiří NOVOSÁK. 2008. *Migrace namísto pomoci? Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje*. Mezinárodní vztahy, Vol. 43.
- ŠIMEK, Milan. 2005. *Trh práce*. Ostrava: Vysoká škola podnikání, a.s.
- Valné shromáždění OSN. 1951. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. [cit. 2012-02-02]. Ženeva. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/uprchlici.pdf>.
- Velvyslanectví České republiky v Hanoji. 2011. *Obchod a ekonomika*. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/hanoi/cz/obchod_a_ekonomika/index.html
- WorldJewishCongress. 2011. Demography of Jewish - United states. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.worldjewishcongress.org/en/communities/show?id=72>.
- ZIMMERMANN, Klaus F. a Tomas BAUER. 2002. *The Economics of Migration: Volume I, The Migration Decision and Immigration Policy*. Cheltenham: Edward Elgar.

SEZNAM ZKRATEK

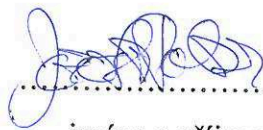
AFTA	– ASEAN Free Trade Area
ASEAN	– Association of Southeast Asian Nations
APEC	– Asia-Pacific Economic Cooperation
ČSFR	– Česká a Slovenská federativní republika
ČSR	– Československá republika
ČSSR	– Československá socialistická republika
HDI	– Human development index (index lidského rozvoje)
HDP	– Hrubý domácí produkt
MMF	– Mezinárodní měnový fond
NDR	– Německá demokratická republika
OSN	– Organizace spojených národů
RVHP	– Rada vzájemné hospodářské pomoci
SSSR	– Sovětský svaz socialistických republik
UNESCO	– United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VDR	– Vietnamská demokratická republika
VSR	– Vietnamská socialistická republika
WTO	– World Trade Organization

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́домі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10.5.2012

.....
jméno a příjmení studenta

SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník týkající se faktorů migrace Vietnamců do ČR (v českém jazyce)
2. Dotazník týkající se faktorů migrace Vietnamců do ČR (ve vietnamském jazyce)